ALE VERK

Isaac Leib Peretz

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

י. ל. פרץ

קהלת

אַרויסגעגעבן פון דער „מאָרגן־פרייהייט“
מיט דער דערלויבעניש פון ב. קלעצקין פארלאג, פוילן

Published by the Morning Freiheit

---

by permission of
B. Kletzkin Publishers, Poland

PRINTED IN U. S. A.

PROMPT PRESS, INC., NEW YORK 209

אינהאַלט

א.

1 די רייד פון קהלת,(1
דוד'ס זון,
קעניג אין ירושלים—

2 קהלת קינדיגט איטלקייט,
איטל נישטיגקייט,
אַלץ איז נישטיג נישט! (2

3 דען וואָס פאַר א גוטס דערווישט
און וואָס האָט דער מענטש דערפון,
וואָס ער מיט זיך אונטער דער זון?

---

1) דער זאַמלער—נאָך זיין געבורט האָט דוד געשיקט נתן הנביא, מען זאָל אים א נאָמען געבן ידידיה (דער פריינט פון גאָט). אַלס קעניג הייסט ער שלמה—דער קעניג פון פרידן. קהלת איז דער נאָמען פון אויטאָר און פון בוך—דער זאַמלער און די זאַמלונג. דאַרום (קאַפיטל י"ב, 9,) אמר הקהלת און פריער (קאַפיטל ז', 27) אמרה קהלת—געזאָגט האָט די זאַמלונג. און פיליכט דאַרף דאָ אויך זיין: אמר הקהלת.

2) אין טעקסט: הבל — א גענעראַל־וואָרט פאַר פיל באַגריפן: ווינט, אָטעם, הויך, פאַרגענגלעך (ווינטיג), אָן א האַפט און דאַרום אויך: נישט קלוג ווייל נישט צילמעסיג און האַלטבאַר. כאַראַקטעריסטיש איז, דאָס כסיל איז א בייזער און זאָגלייך א נאַר.

4 א געשלעכט קומט, א געשלעכט גייט, —
און די ערד אויף אייביג שטייט!

5 און אויף־די זון און אונטער־גייט,
און שטרעבט צוריק צום זעלבן אָרט,
און ווידער אויפגעשיינט פון דאָרט!

6 גייט קיין זיד, קערט קיין נאָרד,
קרייזלט דער ווינט אין זיין געיעג: —
און אויפ׳ן זעלבן קרייזל־וועג
קומט דער ווינט צוריקגעקערט!

7 צום מעער גייען אַלע טייכן, —
נישט פול דאָס מעער קיין אויגנבליק!
וואו אָנגעקומען, דאָרטן ווייכן
די וואסערן און גיי׳ן צוריק!

8 און ווי אַלע זאכן—פאַריאָגט, —
דערויף דער מענטש קיין שפּראַך פאַרמאָגט!
דאָס אויג פון זען זאט נישט ווערט,
עס האָט קיין אויער זיך פול געהערט!

9 און וואָס ס׳איז געשען, דאָס וועט געשען!
וואָס לאַנג געמאַכט, דאָס ווערט געטאָן!
נישטאָ קיין נייס אונטער דער זון!

10 און רופן לייט א נײם צו זען,
לאַנג שוין אויף דער וועלט געווען,
און פאַרשוואונדן אָן א צייכן...

11 פאַרגעסן געוואָרן די ערשטע צייטן,(3
און די לעצטע, וואָס אונז פאַרבייטן,
וועלן קומען און וועלן ווייכן
און זייער געדעכעניש דערגרייכן,
צו די נאָך לעצטערע אַמאָל
וועט אויך אַזוי וועניג!

12 איך קהלת בין געוועזן קעניג
אין ירושלים איבער ישראל (4.

13 האַרץ געלייגט און מיט פאַרשטענדיגקייט
נאָכגעפאָרשט און איבערגעקלערט
וואָס אונטער'ן הימל געטאָן דאָ ווערט?

---

3) אין טעקסט: ראשונים און אחרונים — די ערשטע און די לעצטע, אָבער דערמיט ווערט באַצייכנט נישט מער ווי: דער אַמאָליגער, לאַנג געוועזענער און — דער ערשט געקומענער, דער יעצטיגער, דער וואָס איז ערשט געבוירן. אין קאַפּיטל ה', 15 און 17 זיינען די אחרונים די החיים המהלכים תחת השמש—דאָס ערשט־געבוירענע געשלעכט—די יוגנט. עס איז דער זעלבער באַגריף פון ראשון און אחרון, וואָס אין דער רבנ'ישער ליטעראַטור.

4) וואַרשיינלעך—ווערטלעך, און די שטעלן געהערן צו דער הדיוט־צייט פון שלמה (זע די פאָררעדע). אַזוי טייטשט אויס דער מדרש.

כ׳מיין דעם מענטשנ׳ס טעטיגקייט,
אים פון מעכטיגן געגעבן,
אַלס באַשעפטיגונג אין לעבן! 5)

14 איך האָב די אַלע ווערק באַטראַכט, —
וואָס אונטער דער זון עס ווערט געמאַכט, —
נישטיג אַלץ און ווינט געזייט! 6)

15 און וואָס קרום איז, גלייך נישט ווערט,
און וואָס עס פעלט,
נישט צו געציילט!

16 טראַכט איך ביי מיר אין הארצן און קלער,
נון וויים איך מער, און קען אויך מער
אַלס די אַלע, וואָס זיינען דאָ ביז אהער
אין ירושלים פאַר מיר געווען!
און האָב פיל וויסן און קלוגשאַפט געזען!

17 און נעם מיר צום הארץ, און וויל דערגיין,
וואָס איז פאַרשטענדיג און געשייט,
און וואָס נאַריש, און פאַרשיים?
און זע: א נישטיגער געדאַנק!
וואָס מער וויסן, אַלץ מער לייד,
דאָס פילע וויסן מאַכט נאָר קראַנק!

5) אין טעקסט—איז לענות (לאַאַנוים) נישט לענות (לעיאַנוים)—געפּייניגט ווערן.
6) „רעות רוח”—רעי האליל (זכריה י״א, 17) מות ירעם (תהילים מ״ט, 15) — דער טויט וועט צעטרייבן. אפרים רעה רוח (הושע י״ב, 2). „רועה” איז אויך ווארשיינלעך דער וואָס טרייבט די שאָף.

ב.

1 טראַכט מיין האַרץ נאָך לוסטיגקייט,
גוטס געניסן! אויך צו נישט!

2 דעם לאַכער זאָג איך: ביזט צעמישט!
און וואָס טוט די פריילעכקייט?

3 טראַכט מיין האַרץ און ס'פאַלט מיר איין:
באָדן וועל איך מיך אין וויין,
און פירן מיט פאַרשטענדיגקייט,
איך וועל דאָס נאַרישע געניסן,
ביז איך וועל מיך נישט דערוויסן,
וואָס אונטער'ן הימל עס איז געשייט?
צו וואָס עס האָט דער מענטש צו שטרעבן
אין זיינע געציילטע טעג פון לעבן?

4 און איך האָב *) זיך מיט ווערק אַרומגעשאַנצט!
הייזער געבויט, וויינבערג געפלאַנצט!

5 גערטנער און סעדער, און אויסגעזוכט,
און ביימער געזעצט פאַר יעדער פרוכט!

---

*) און האָב זיך.

6 ציסטערנען געמאכט, וואסער צו לענקען,
דעם ביימער־שפּראָציגן וואַלד צו טרענקען.

7 און פון ביידערליי געשלעכט
האָב איך זיך איינגעהאַנדלט קנעכט,
און אויפגעצויגן א הויז־געזינד
און הערטן מער פון שאָף און רינד
געהאט אַלס אַלע, וואָס זיינען פריער
אין ירושלים געוועזן פאר מיר !

8 און זאמל זילבער אָן און גאָלד
און אויפגעזאמלט*) אַלערהאַנט
קאָסטבאַרקייט פון קעניג און לאַנד
און אַלץ וואָס מענטשן האָבן האָלט !
צום געִנוס און צייט־פארטרייב,
זינגער, קינצלער מאַן און ווייב !

9 און אַלע וואָס זיינען געוועזן דאָ ביז דאַנען
האָב איך אין אַלעם איבערגעשטיגן !
און מיין קלוגשאפט איז מיר בייגעשטאַנען,
פארשאַף מיר יעדעם פארגעניגן !

10 און נישט פארווייגערט פון מיר ווערט,
וואָס ס'הארץ געלוסט, דאָס אויג באַגערט !
און האָב מיך מיט מיין מי געפרייט !

---

*) און אויך געזאַמלט.

און דאָס איז געווען איבער דער צײַט
פֿאַר מײַן גאַנצער מי מײַן טײל! 7)

11 און האָב איך אָפּגעשטעלט א ווײַל
און באַטראַכט די אַלע זאַכן,
וואָס כ׳האָב זיך אָנגעמיט צו מאַכן,
און אַלץ איז נישטיג, ווינט געיאָגט!
וואָס אונטער דער זון,—קיין ווערט פֿאַרמאָגט!

12 און צו דערגיין האָב איך באַגערט,
וואָס אַלזאָ איז פֿאַרשטענדיגקייט,
און וואָס איז נאַריש און פֿאַרשייט?
דען דער מאַן וואָס וועט זײַן ווערט,
וואָס וועט נאָכ׳ן קעניג קומען,
און דאָס אַלעס גרייט באַקומען?

13 און אָט וואָס איינגעזען איך האָב:
פֿון דום און קלוג דער אונטערשייד—
פֿינצטערניש און ליכטיגקייט!

14 דער קלוגער האָט זײַן אויג אין קאָפּ
און זעט אויף קלאָר!
עס טאַפּט דער נאַר אין פֿינצטערקייט!
אָבער אויך נישט מינדער וואָר,
דאָס איין געשיק פֿאַר אַלע גרייט!

7) „חלק״—וואָס דעם מענטש פֿון גאָט איז צו־אָדער אויסגעטיילט, דאָס (איינציגע) וואָס אים באַשערט איז.

15 און האָב געטראַכט אין האַרץ ביי זיך:
וואָס ס'טרעפט דעם נאַר, דאָס טרעפט אויך מיך!
וואָס האָט מיין וויסן מיר געלוינט?
און זע, — די זעלבע נישטיגקייט:

16 דום צי קלוג, ווערט נישט געשוינט!
און עס ווערט אויף אייביגקייט
קיין געדעכעניש פאַראַרבט! *)
און — ווי שטאַרבט
גלייך א קלוגער מיט'ן נאַר?!

17 און איך פאַרהאַס דאָס לעבן דערפאַר!
דען עס מאַכט א בייז געמיט,
וואָס אונטער דער זון געשיט,
ס'איז נאָר א נישטיג ווינט־געפאַנג!

18 און עס טוט מיר הערצלעך באַנג,
וואָס אונטער דער זון כ'האָב אָנגעמיט,
נאָך מיר זאָל עס ווער געניסן
און זיין דערויף דער אויבער־האַר!

19 און וואָס וועט ער — ווער קען וויסן? —
זיין, א קלוגער צי א נאַר?

*) קיין געדעכעניש פאַראַרבן!
און ווי קען עס שטאַרבן
(גלייך) דער קלוגער מאַן גלייך צום נאַר.

20 עס איז נישט רעכט! און אָפּגעטון
האָב איך מיין הארץ, און זאָג זיך אָפּ
פון מיין גאנצן האָב און גאָב,
וואָס אָנגעמיט אונטער דער זון!

21 וואָס ס'מיט זיך איינער מיט פארשטאנד 8)
מיט וויסן און מיט פייאיגקייטן,
צו פארארבן אַלץ א צווייטן,
וואָס וועט געפינען אַלעס גרייט,
איין אומרעכט און א בייזע לייד!

22 אין וואָס פאר א גוטס דעם מענטש געשיט,
וואָס האָט זיך אונטער דער זון געמיט?
אַלץ געפלייסט זיך און געטראכט,
פארברענגט די טעג אין פיין און לייד,
און נישט גערוט — דאָס הארץ ביינאכט, —
אויך די זעלבע נישטיגקייט!

23 איז א גוטס נאָר איינס פאראַן,—
עסן, טרינקען זאָל דער מאַן,
לאָזן וואויל זיך גיין!
איז עס אָבער, ווי כ'האָב געזען,
ביי גאָט אין דער האנט!

---

8) זיך געמיינט, פארגלייך קאַפּיטל ד', 8: ולמי אני עמל?

24 ווער איז אויסער מיר אימשטאנד
נאָך צו געניסן און צו צערן ?
ווען ער וויליגט, טוט ער באשערן
פרייד און קלוגאשפט און פארשטאנד, —
און פארנעמט דעם זינדיגער׳ס טעג
נאָר מיט זאמלען און מיט שטרעבן,
דעם גאָט־געפעלינן איבערצוגעבן, —
אויך א נישטיג ווינט־געיעג.

ג.

1 צייט פאר יעדעם דינג באשערט ! 9)
אַלץ, וואָס אונטער דער זון פּאסירט,
צו דער צייט ווערט אויסגעפירט !

2 פאראן א צייט ווען מען געבערט
און צום שטארבן — אויך א צייט !
און אויף פלאנצן — דאָ א צייט
און ווען אויסגעוואָרצלט ווערט !

---

9) אַלץ איז אונגעשטעלט און עס קומט אַליין אַרויס צו דער צייט. (זע ווייטער 11). דער מענטש נאָר מיינט, אז ער טוט עפּעס מיט זיין ווילן, צו זיין ציל. דאָס איז נאָר די מי פון גאָט געגעבן, ער זאָל באַשעפטיגט זיין מיט איר.

3 און ווען געהיילט און ווען געטויט!
און אויף בויען און צעשטערן,

4 אויף געלעכטער און אויף טרערן,
צום קלאָגן צייט, צום טאַנצן צייט!

5 שטיינער ווען צוזאַמענפירן,
און ווען שטיינער ווערן צעשטרייט!
און ווען געהאַלזט און אָפּגעווענדט!

6 און אויף זוכן און פאַרלירן,
און ווען געהיט און ווען פאַרשווענדט!

7 און ווען געניים און אויפגעטרענט
און אויף שווייגן און אויף רייד!

8 אויף ליבן צייט, אויף האַסן צייט!
און אויף פרידן און אויף שלאַכט!

9 און דער פלייסיגער וואָס מאַכט
מיט זיין מיען און באַשטרעבן?

10 די גאַנצע זאַך, ווי איך זע איין,
איז דעם מענטש פון גאָט געגעבן,
ער זאָל דערמיט באַשעפטיגט זיין!

11 און אלעס האט ער אין דער צייט
אריינגעפאסט און אפגעשטעלט!
אין הארץ אריין געגע'ן א וועלט, (10
נאר נישט געגע'ן די מעגלעכקייט
וואס ער טוט צו האבן דערקענט,
ס'גאנצע ווערק ביז אנהויב ביז ענד!

12 און זע, קיין אנדער גוטס פאראן:
עס זאל לוסטיג זיין דער מאן
און זיך גוטס טאן אינ'ם לעבן!

13 און יעדער מאן (11 וואס עסט און טרינקט,
און גוטס צו זען אים געלינגט
פאר דעם וואס ער דא מיט זיך אפ,
עס איז פון מעכטיגן א גאב!

14 און איך וויים: וואס באשערן,
ס'וועט דער מעכטיגער, וועט זיין!
און ס'וועט אויך אייביקלעך געווערן,
מאכסט נישט מינער און נישט מיין!
און דאס דער מעכטיגער באצוועקט,
דאס דער מענטש זיך פאר אים שרעקט!

---

10 צו דערקענען, נאך א קורצער צייט, דען די צייטן פון פאר'ן מענטש ווערן פארגעסן און וואס שפעטער נאך אים וועט זיין, אדער „ווען ער וועט שוין זיין ביי די טויטע", קען דער מענטש נישט וויסן, עס וועט אים קיינער נישט קומען צו זאגן.

11) נישט נאר א קעניג ווי ער.

15 וואָס ס'איז געשען—איז שוין געשען!
וואָס קומען וועט, איז אויך געווען,—
און דעם געיאָגטן גאָט באַוואַכט!

16 און זע איך נאָך, ווי אונטער דער זון,
וואו רעכט דאַרף זיין, ווערט בייז געטון! 12)
און יעדע שלעכטיגקייט געמאַכט,
וואו הערשן דאַרף גערעכטיגקייט, —

17 זאָג איך: דער מעכטיגער וועט רעכטן
אי דעם בייזן, אי דעם שלעכטן!
אומרעכט ווער און רעכט געהאַט!
דען אויף אַלץ, פאַר יעדער טאַט
קומט דאָרט א צייט!

18 און איך טראַכט וועגן גערייד, —
דאָס פון מענטשן אויסגעשיידט 13)
זאָל זיין דער מענטש, און וואַרף א בליק, —
זיי זיינען אויך דאָס זעלבע פי!

19 דען איבער אַלע—איין געשיק!
עס שטאַרבן יענע גלייך ווי די!

---

12) אין טעקסט: במקום—אין דער אַנשטאַלט.

13) צייט און רעכט איז פאַר אַלע גלייך, ווי עס איז פּאַסיג פאַר א קולטור וואָס ציט צו פאַראַנטוואָרטלעכקייט אויך א שור נגח.

דער זעלבער גייסט 14) פאַר פי און לייט,
און דער מענטש האָט אויך נישט מער!
דען אַלץ די זעלבע נישטיגקייט!

20 אויך איין גאַנג פאַר אַלע גלייך!
אַלע — פון דער ערד געקומען,
און פון דער ערד צוריק גענומען!

21 ווער ווייסט, דאָס צו דער הויך
דער גייסט פון מענטש געהויבן ווערט,
און געניִדערט צו דער ערד —
דער גייסט פון פי?

22 איך זע, עס בלייבט דעם מענטש נישט מער,
נאָך זיך צו פרייען מיט זיין מי!
דאָס איז זיין טייל און זיין באַשער!
קיינער ברענגט אים, ער זאָל זען,
וואָס נאָך אים עס וועט געשען!

---

14) רוח—גייסט, אָטעם, וואָס באַוועגט זיך אינ'ם מענטש אין איינגעווייט (י"א, 5) און באַוועגט אים אָפט צום בייזן און וועלכן דער מענטש קען נישט באַהערשן (ח', 8).

1 ווידער האָב איך דעם רויב 15) באַטראַכט,
וואָס אונטער דער זון דאָ ווערט געמאַכט!
די טרערן, וואָס רינען!
פון געשמעלטע
און זיין ווען קיין טרייסט געפינען!
און פון איבערמאַכט געקוועלטע, —
קיין דערבאַרמונג אין דער נויט!

2 טראַכט איך, בעסער לאַנג שוין טויט,
אַלס די, וואָס לעבן צווישן די ליידן!

3 און נאָך בעסער איז פאַרביידן
איז דעם, וואָס איז נאָך גאַרנישט געווען
און דאָס בייזע נישט געזען,
וואָס דאָ אונטער דער זון געשיט!

15) עשק — נעענטער צו אונזער עקספּלואַטאַציע — דאָס יאָגעניש, דאָס איינרייסעניש נישט אָפּגעהאַלטן פון געוויסן און ערלעכקייט און די קריגערייען דעריבער. פון עשק שטאַמט אויך דער עסק, מיט די עסקים ווערט אויך מיטגעריסן דער קלוגער מאַן (ז׳, 7) און „קלוג" איז דער געגנזאַץ פון שכל און כסיל, אַלזאָ אויך—דער גערעכטער. גע־רעכטיגקייט איז צילמעסיגקייט.

4 און וואָס מענטש נאָך יאָגט זיך און מיט,*)
דאָס**) פאַרנעם, די טעטיגקייט, —
איז נאָר ווייל איינער דעם צווייטן באַניידט!

5 און דער נאָר די הענט פאַרפרעסט
און זיין אייגן לייב זיך פרעסט!

6 בעסער א ווייניג שטילקייט פאַרמאָגט
אַלס פיל געמאַטערט און ווינט געיאָגט!

7 און נאָך א שלימערע נישטיגקייט
האָב איך דאָ אונטער דער זון געזען! 16)

8 עס לעבט א מאַן מיט איינזאַמקייט,
לעבן זיך ער האָט נישט קיינעם! —
ער האָט קיין זון, קיין ברודער געהאַט
און ער מיט זיך מיד און מאַט,
פון רייכטום ווערט זיין אויג נישט זאַט!

---

*) און וואָס דער מענטש זיך יאָגט און מיט.
**) דער.

16) זעלבסטבאַטראַכטונג פון פאַרלאָזטן (פיליכט געוועזענעם) קעניג שלמה, וואָס בענקט צו אַ פריינט, נאָך מער צום הויז־גליק אין דרייען — מאַן, פרוי און קינד (זע ווייטער). ער איז אַלט, פאַרלאָזט און עס איז אים קאַלט ווי דעם קעניג דוד (ווייטער 11). עס שטייט אים פאַר די געפאַר קענטיג פון הדד, וואָס איז געקומען פון מצרים און איז געוועזן א „שטערענ־יש" פאַר זיין גאַנצער רעגירונגס־צייט (מלכים א' י"א, 14).

און פּאָר װעמען אַלץ אינאײנעם
איך זיך מי און קװעל אָן א נוץ,
און זאָג מיך אָפּ פון יעדן גוטס, —
אויך א נישטיג בײזע זאַך!

9 איז צװײ שוין בעסער א סך
אַלס אײנעם!
זײ קען גוטער לוין באַגלײטן,
פאַלט מען, אײנער העלפט דעם צװײטן!

10 אײנער האָט קײן הילף פון קײנעם —
װײ אים, אויב ער פאַלט!

11 און װאַרעם, ליגן צװײ אינאײנעם,
דעם אײנציגן איז — קאַלט!

12 און װען עמיץ באַפאַלט, —
אין צװײיען װערט לײכטער געפאָכטן!
און א זײל אין דרײען געפלאָכטן,
רײסט זיך נישט געשװינט!

13 בעסער דעם אָרעמען קלוגן קינד,17)
אַלס דעם אַלטן קעניג דעם נאַר,

17) געמײנט הדד (מלכים א׳ י״א, 17).

וואָס זעט נישט קיין געפאַר,
וואָס האָט שוין יעדע פאַרזיכט פאַרלוירן 18)

14 רעגירן איז ער געקומען ארויס
פון אָפּקער־הויז! 19)
אין זיין קעניגרייך 20) געמיין געבוירן!

15 און כ'האָב געזען, ווי אָנגעשוועבט
קומט אונטער דער זון אַלץ וואָס לעבט,
און זיך מיט'ן צווייטן קינד געגענט,21)
נעגן ערשטן אויפגעלענט!...

---

18) אַלס אַ מאַן פון פּרעה'ס טאָכטער איז אים לייכט געווען דעם הדד, וואָס האָט זיך אויפגעהאַלטן ביי פּרעה, ווען ער איז פון אדום אנטלאָפן, צו באַזייטיגן: ער האָט דאָס נישט געטאָן ווייל אַלץ הענגט אָפּ אין דער צייט (ג', 1). וואָס גאָט וועט באַשערן דאָס וועט זיין (14) און „דעם געיאָגטן גאָט באַוואַכט" (5).

19) אין טעקסט „הסורים", נישט „האַסירים" און נישט „הסירים" —מיט א „ויו" נישט קיין „יוד„ און אָן אן „אלף"—אַלזאָ נישט געבונדענע און נישט טעפּ. עס שטאַמט פון „סרה"—מאוסקייט (הכל סר) אויך אַן אָרט, וואו מען קערט אָפּ. הדד, אויבוואָל פון קעניגלעכער פאַמיליע, איז א שלעכט געבוירענער, ווייל נישט פון גראָדער ליניע און פיליכט פון א קעפּסווייב.

20) אין אדום.

21) ווער דער צווייטער הדד האָט געזאָלט זיין, פאַר דער כראָניק פאַרשוויגן. עס האָט געקענט זיין אַזוינער, וואָס פיגורירט אין דער לעגענדע אַלס אשמדאי, וואָס האָט דעם קעניג שלמה פאַרטריבן ווייניגסטנס

16 נאָך גרעסער איז דאָס פאָלק אין גאנג,
נאָך אומצייליגער די רייען!
און וועלן זיך אויך מיט אים נישט פרייען,—
א נישטיגער ווינט־געדאנק!

17 גייסט צו גאָט אין הויז אריין,
זע, אויף דיינע פיס געאַכט! 22)
און ליבער פיל־געהאָרכזאַם זיין
אַלס ווי נארן פיל געשלאַכט!
דען עס ווייסן נישט די לייט
ווי א זינד ווערט גוט געמאַכט!*) 23)

אויף א צייט. מעגלעך איז אָבער אויך, אַז די סענטענצן פון דעם קאַ־
פיטל האָבן אויך א באַציאונג צום פאָטער דוד, וואָס זאָגט אויף זיך:
„ואני איש רש ונקלה" (שמואל א' (״ח, 24) און שמואל אויף אים—
הלא יום קטן אתה בעיניך ישמיאל א' ט״ו, 17), וואָס האָט זיך אויף
דער עלטער נישט אָפּגעהיטן פאַר זיין זון אבישלום און שפּעטער
פאַר'ן צווייטן זון, אבישלומ'ס אינגערן ברודער
אדניה.

22) איינפאַך—ריין צו האַלטן.

*) צו מאַכן גוט א שלעכטע זאַך!

23) „עשת" איז טאָן, אויך פארבעסערן, פארגיטיגן (כה יעשה לי
האלהים) און אויך—רייניגן (ואת הבקר אשר יעשה אברהם...)

ה.

1 און פאַר גאָט דאָס מויל באַוואַכט! *)
און נישט פאַרכאַפּט זיך אין די רייד!
גאָט איז אין הימל, דו—אויף דר'ערד,
דאַרום פאַר גאָט קיין רייד געמערט!

2 דען קומט דער טרוים מיט פילערליי, —
אַזוי דער נאַר מיט פּלוידעריי!

3 און האָסטו א געליבע געמאַכט,
נישט געצעגערט, אָפּגעבראַכט!
דען מען האָט קיין נאַרן ליב,—
וואָס דו האָסט פאַרשפּראָכן—גיב!

4 שוין פיל ליבער נישט פאַרשפּראָכן,
אַלס געזאָגט און וואָרט געבראָכן!

5 און א זינדיג וואָרט פאַרמייד:
זאָג נישט דעם, וואָס קומט דערמאַנען,
דאָס מען האָט דיך שלעכט פאַרשטאַנען,
עס וועט דער מעכטיגער הערן די רייד,
און ער זאָל בייז צאָרניג ווערן,
און דיין האַנטווערק דיר צעשטערן!

---

*) און פאַר גאָט דיין מויל—באַוואַך!

6 און ווער ס'איז פול*) מיט טרוימעריי,
שווערמעריי, גענאַרעריי,
דער אויך די פילע ווערטער האָט, —
ליבער זיך געפאָרכט פאַר גאָט!

7 און זעסטו רויב אין לאַנד פאַרשפּרייט,
דער אָרעמאַן ווערט אויסגעניצט
פון רעכט באַרויבט די שוואַכע לייט
און פון יעדן גערעכטיגקייט!
נישט וואונדער זיך, דאָס ווערט געשיצט
פון דעם, וואָס הויך און העכער זיצט,
און וואָס נאָך איבער זיי געשטעלט!

8 און אין יעדן פאַך, די ערד
איז איבער אַלעם; איך אַ קעניג
איז דעם אַקער אונטערטעניג!

9 ווער זילבער ליבט, זילבער זאַט נישט ווערט!
און די מענגע ליבן האָט קיין ציל!

10 דען דאָס גוטע וואַקסט צומאָל,
נישט מינדער וואַקסט די עסער־צאָל!
נאָר די אויגן זעען פיל!

*) און איז ווער פול.

11 און זיס — דער שלאָף פון אַרבעטס־לייט,
ווייניג אָדער פיל פאַרצערט,—
און דעם רייכנ'ס שלאָף צעשטערט
די זעטיגקייט!

12 איז נאָך פאַראַן א בייזע לייד.
וואָס דאָ אונטער דער זון געשיט
צום באַזיצער'ס שווער געמיט
ווערט א רייכטום צוגעגרייט!

13 א שלעכט געשעפט און נאָך א צייט,
און דאָס רייכטום גייט פאַרלוירן,
און אים ווערט א זון געבוירן
איז שוין דער פון אַלעם בלויז!

14 און ווי פון מוטער'ס־לייב ארויס
גייט ער צוריק, ווי ר'איז געקומען!
און פון דער מי, וואָס ער דאָ טרייבט,
אין דער האַנט אים גאָרנישט בלייבט,
און האָט גאָרנישט מיטגענומען!

15 און דאָס איז זי אויך די בייזע לייד,
דאָס א מאַן קומט און — פאַרשווינדט!
און וואָס דערלעבט ער איבער דער צייט
וואָס אויפ'ן ווינט ער האָט זיך געמיט? *)

16 געגעסן אין א פינצטערקייט,
אין זאָרג און פיין,**) און צאָרן!

*) וואָס ר'האָט געמיט זיך אויפ'ן ווינט.
**) און אין זאָרג, אין פיין.

17 און עס איז מיר נאָך קלאָרער געוואָרן,
דאָס דעם מענטשנ׳ס איינציגער פאַרמעג
איז עסן און טרינקען און גוטס זיך טון
פאַר זיין גאַנץ באַמיען זיך אונטער דער זון,
אין די געציילטע לעבנס־טעג,
פון מעכטיגן, וואָס איז אים געגעבן, —
דאָס איז זיין איינציג טייל אין לעבן!

18 און וועמען ער גיטער און רייכטום באַשערט,
און דערפון צו עסן אים נישט פאַרווערט,
און ס׳מיט זיך דער מאַן מיט לוסטיגקייט,
און האָט זיין טייל זיך אָפּגענומען
פון מעכטיגנ׳ס ליטזעליגקייט
האָט ער א געשאַנק באַקומען!
און טראַכט אויך נישט אין זיין לעבנס־צייט,
דען דער מעכטיגער האָט אים פאַרנומען
מיט הארציגער פרייד!

ו.

1 און נאָך א בייזע לייד דערקענט,
וואָס ווערט אונטער דער זון געשיקט
אויף א מענטש און שווער אים דריקט!

2 ווערט א מאַן פון גאָט געגענט
רייכטום, גיטער און אויך ערן,
און ער קען זיך לייכט באַשערן
וואָס א האַרץ קען באַגערן,
נאָר פון דעם, וואָס ער פאַרמאָגט
אים צו עסן איז פאַרזאָגט!
עס איז א פרעמדן צוגעגרייט, —
אויך א נישטיג בייזע לייד!

3 ווען הונדערט זין דער מאַן געבערט
און ער לעבט א לאַנגע צייט,
און וואָס די יאָרן־צאָל איז גרעסער
און נישט געווען פון גוטן געהאַט
און קיין באַגרעבעניש געהאַט, —
זאָג איך, דעם מפּיל־קינד איז בעסער!

4 ער קומט דער מאַן אין נישטיגקייט
און—צו פינצטערניש געווענדט!
זיין נאָמען דעקט די פינצטערקייט.

5 קיין זון געזען און נישט געקענט, —
פּיל שווין ליבער דעם אבאָרט.

6 און העט ער טויזנט יאָר געלעבט,
טאָפּלט, — און קיין גוטס דערלעבט, —
גייט דאָך אַלץ צום זעלבן אָרט!

7 די גאַנצע מי איז פאַר דער קעל,
און נישט זאַט ווערט אויך די זעל,—

8 וואָס איז דעם קלוגסטן מער געגעבן?
און דעם אָרעמאַן, וואָס טויג,
וואָס ער קליגט זיך געגן לעבן? 24)

9 ליבער, וואָס עס זעט דאָס אויג,
אַלס דער קלוגער זעלן־גאַנג,—
אויך א נישטיג ווינט־געפאַנג!

10 און וואָס געקומען — 25)
אָנגערופן איז זיין נאָמען
און ער איז אַלס מענטש באַקאַנט!
און דער מענטש איז נישט אימשטאַנד
מיט'ן שטאַרקן צו שטרייטן!
און די מענטשן האָבן רייד.

11 רייד, וואָס מערן נאַרישקייטן,
וואָס פאַר'ן מענטשן עס איז געשייט?

---

24) הלך—גיין, אַרויסטרעטן; ידע להלך—וויסן אַרויסצוטרעטן; הלך נפש — דער געדאַנקען־גאַנג; דערפון שפּעטער הלכה, כנגד החיים—געגן דער ווירקלעכקייט—פאַנטאַזירן. אויף דער שטעל — וועגן העכערע צילן פון מענטש אין שפּעטערן לעבן. ער האַלט עס פאַר נישט ריכטיג: „עסן און טרינקען זאָל דער מאַן, דער מענטש מיט זיך פאַר דער קעל".

25) דאָס ניי־געבוירענע מענטשן־קינד.

12 און ווער קען אים ריכטיג ראָטן,
וואָס פאַר אים איז גוט אין לעבן,
און די טעג, וואָס דורכצושוועבן
אים באַשערט איז, ווי א שאָטן!
און קיינער וועט אים נאָכריכט געבן,
וואָס נאָך אים עס וועט זיך טון
אונטער דער זון!

ז.

1 ליבער א נאָמען 26) אַלס גוטע איילן,
און פון געבורט דער טאָג פון טויט!

2 און ליבער אין הויז פון טרויער צו איילן
אַלס אין טרינקער־הויז צו ווײַלן
דען אַלעם ענדיגט מיט׳ן טויט
נעמט זיך דער, וואָס לעבט, צום הארץ!

3 און ליבער אומעט אַלס געלעכטער!
דען דאָס אָנגעזיכט ווערט שלעכטער,
און געבעסערט ווערט דאָס הארץ!

4 אין הויז פון טרויער מ׳קלוגנ׳ס געדאַנק;
צום טרינקער־הויז דעם נאר׳ס פאַרלאַנג!

---

26) א גוטן איבערגעלאָזט.

5 און בעסער פון קלוגן—אן אָנגעשריי,
איידער פון נאַרן צו הערן געזאַנג!

6 דען איינערליי:
צי קנאַקן דערנער אונטער א טאָפּ,
אָדער עס זינגט א נאַרישער קאָפּ!

7 און נישט*) איז דאָס אַלץ מיטאַנאַנד
דעם קליגסטן מאַן צעמישט דער רויב
און מאַכט דאָס בעסטע הארץ 27) צו שאַנד!

8 און נישט אין אָנהויב די זאַכן לויב,
וואַרט נאָר, וואָס צו ענד געשיט!
און בעסער לאַנג־ אַלס הויך־געמיט!

9 און לייכט אין צאָרן ברעך נישט אוים;
צאָרן רוט אין נאַרן־שוים!

10 און נישט געזאָגט אויך: וואָס באַדייט,
בעסער געווען דאָך פריער די צייט?

11 נישט אוים קלוגשאַפט טוסט עס פרעגן!
גוט איז וויסן, ווען פאַרמעגן!

*) און נישטיג.
27) לב מתנה—פון גאָט געשענקט.

12 דערהויפּט פאַר די, וואָס זון גענים 28)
אין טאָפּלטן שאָטן 29) פון זילבער און וויסן!
דער פאָרצוג פון וויסן: די וויסנשאַפט
גיט איר באַזיצער לעבנס־קראַפט!

13 און דאָס ווערק פון גאָט נעם ווי ס'איז.
וואָס פון אים איז קרום אַרויס, —
דו גלייכסט נישט אויס!

14 האָסטו העלע טעג, גענים!
און נעם פאַר ליב
אויך די צייטן וואָס זיינען טריב!
דען עס זיינען ביידערליי צייטן
פון גאָט געמאַכט און טוט זיי בייטן,
דאָס הינטער אים דאָס מענטשן־קינד
קיין שפור געפינט! 30)

---

28) דאָס וואויל־געמוטיגסטע פאַר'ן אָריענטאַלישן מענטש צו זיצן אין שאָטן אונטער א דאַך פון אן אָפּענער געביידע און צו זען און צו גענים די זון. „ראה" האָט דעם באַגריף פון גענים: „ראת חיים"— גענים דאָס לעבן; די שטילקייט וואָס איז בעסער פון פיל מאַטערניש און ווינט־געיעג (ד, 5). אונטער דעם אויפדאַך ווערן אויפגענומען געסט: „אחרי כי באת בצל קורתי"; דער שאָטן אונטער'ן דאַך איז דער שוץ וואָס ווערט געגעבן.

29) שוץ (זע פריער 28).

30) גלייך עמיץ גייט אָפּ און פאַרשווינדט, פאַרניכטנדיג נאָך זיך יעדן צייכן. עס איז גאָט נישט צו זען, נאָך אים קיין צייכן צו געפינען און נישט נאָר די צוקונפט איז פאַרשטעלט (דער ווייסט קיינמאָל נישט,

15 און האָבן האָב איך שוין אַלץ געזען
אין מיין נישטיגער לעבנס־צייט!
דעם גערעכטן — אונטערגיין
און צוליב גערעכטיגקייט!
און דאַגעגן — אויפגערעכט
דעם שלעכטן אין זיין שלעכטיגקייט!

16 זיי נישט צו קלוג, נישט צו גערעכט,[31]
נאָך וואָס זאָלסטו זיך פאַרדאַרבן?

17 און ווילסטו פאַר דער צייט נישט שטאַרבן,
נישט צו דום און נישט צו שלעכט!

18 אַז דעם זיך האַלט און יענץ נעם מיט,
ווער גאָט זיך פאָרכט גייט דורך די מיט!

וואָס נאָך אים וועט זיין, און געשיט וואָס, קומט קיינער נישט אַראָפּ צו די טויטע זיי אָנצוזאָגן), נאָר אויך די פאַרגאַנגענהייט: די אַלטע צייכן ווערן פאַרגעסן. גאָט האָט אַזוי זיין זוערק געמאַכט, מען זאָל עס נישט דערקענען פון אָנהויב ביז צו ענד (ג׳, 11) און צוואַר דאַרום, מען זאָל זיך פאָרכטן פאַר גאָט (דאָרטן, 14). אַלזוי ווערט גאָט נישט געזען אין זיין אָנקומען (די צוקונפט) און נישט אין זיין אָפּגיין (די פאַרגאַנגענהייט). פון איין משה ווערט דערציילט, דאָס ער האָט געזען גאָט פון אונטן; די צוקונפט איז פאַר אים אויך פאַרבאָרגן געוועזן.

31) קעניג־פּאָליטיק.

19 און דער מאַן וואָס קלוגשאַפט באַזיצט 32)
ווערט פון זיין קלוגשאַפט בעסער געשיצט
אַלס פון שילדן־טרעגער צען, 33)
וואָס זיינען דאָ אין שטאָט געווען!

20 און קיינער אין לאַנד איז לויטער גערעכט,
וואָס זאָל נישט האָבן קיין פעלער געמאַכט...

21 און אויף זייערע רייד נישט אַכט!
הער נישט, אויב דיך שילט דיין קנעכט...

22 ווען אין געדעכעניש געזוכט, —
האָסטו אַנדערע אויך געפלוכט!
— — — — — — — — — —

23 אויסגעפאָרשט דאָס אַלעס קלוג,
און געמיינט, איך ווייס גענוג, —
און עס איז נאָך ווייט פון מיר,

24 און נאָך ווייטער פיל אַלס פריער,
און — אין אַ טיפעניש פאַרשטעקט,
דאָס עס קיינער נישט אַנטפּלעקט...

32) פון זיך גערעדט.

33) באַצימט זיך אויף אַ געשעעניש.

25 כ'האָב אַלץ אַרום געפאָרשט גענוג:
וואָס איז באַרעכנקייט און קלוג
און וואָס איז נאַריש ווילד און בייז?

26 און אָט דאָס איינע, וואָס איך וויים:
שלימער אַלס דער טויט דאָס ווייב!
זי האָט נעצן און פאַלן אין לייב,
און ווי מיט שטריק בינדן די הענט,
אַנטרינט נאָר דער, וואָס פאָרכט זיך פאַר גאָט,
דער זינדיגער קיין רעטונג האָט!

27 קהלת זאָגט: מי פאַרשווענדט 34)
די גרויסע ווייבער־צאָל דערקענט
איינס אין איינס געפאָרשט גענוי,
און נאָך געזוכט, — קיין רעכטס פאַראַן!

28 צווישן טויזנטער — געפין איך א מאַן,
צווישן די אַלע — קיין איינציגע פרוי!

29 און אויסער דעם, וואָס נאָך איך געפין
גאָט דעם מענטש האָט גראָד געמאַכט, 35)
און זיי האָבן פיל אין זין,
רעכנשאַפטן פיל געמאַכט! 36)

---

34) פון טעקסט זיינען אַרויסגעלאָזט איניגע ווערטער.
35) לעבן, עסן, טרינקען און געניסן.
36) אידייען וועגן צוקונפטיגן לעבן, אויסגעטראַכט פון די וואָס קענען דאָס לעבן נישט געניסן און גייען דאַרום געגן דער ווירקלעכ־קייט (ו', 7 און 8).

ה.

1 צו דעם קלוגן 37) ווער זיך גלייכט?
און אין געריכט
ווער צום זאַך־באַשייד דערגרייכט?
מענטשן־קענערשאַפט באַלייכט
זיין אָנגעזיכט,
זיין אָנבליק צייכנט אוים די מאַכט!

2 ראָט איך: קעניג׳ס מויל געהיט!
און וועגן שוואור ביי גאָט געטראַכט! 38)

3 ווענדסט זיך אָפּ, — געציילט די טריט!
און צו קיין בייז זיך צוגעשטעלט;
דער קעניג טוט, וואָס אים געפעלט!

4 דעם קעניג׳ס וואָרט איז רעגימענט!
ער טוט, פון קיינעם אָפּגעווענדט!

5 און דער מאַן, וואָס היט געבאָט 39)
פאַר קיין בייז צו פאָרכטן האָט!

---

37) גערעדט פון זיך, פון „החכם מכל אדם“.

38) דוד, איבערגעבנדיג שלמה׳ן דאָס קעניגרייך, האָט פאַרזאַמלט דאָס פאָלק און האָט געהייסן צו שווערן שלמה׳ן, וואָס דאָס פאָלק האָט אויך געטאָן.

39) פון קעניג.

6 ווייל צייט און רעכט דער קלוגער היט !
און ריכטיג צו דער צייט פארגעלטיגט
ווערט יעדע זאך, ווייל איבערוועלטיגט
פון בייזן אין דעם מענטש'ס געמיט !

7 ווייל וואס קומען וועט דער מענטש נישט ווייסט
און קומט עס, קיינער מאכט באקאנט !

8 עס באהערשט קיין מענטש דעם גייסט,
אין אים צווינגען נישט אימשטאנד !
אין טאג פון טויט דאך העלפט קיין מאכט,
און קיין געשיקטקייט אין דער שלאכט,
דאס בייזע העלפט נישט צום אנטרינען !

9 דאס אלעס האב איך אויסגעפונען, —
דען כ'האב געפארשט און דורכגעטראכט
וואס נאר געשען איז אונטער דער זון,
צייט דעם צווייטן שלעכטס צו טאן
עס האט זיך באנוצט דער מענטש מיט מאכט !

10 און ווארהאפטיג דאס איך האב געזען,
זינדיגע לייט, באהאלטן געוועןן 40)
און — געקומען !

---

40) קבר—באהאלטן, ווארשיינלעך אין דער ערד באהאלטן.

און פון א הייליג אָרט געוואַנדלט,41)
און אין שטאָט זיך איבערגענומען,
דאָס זיי האָבן רעכט געהאַנדלט!
אויך אין אומגערעכטיגקייט!

11 ווייל נאָך דער זינד נישט צו דער צייט
דער שטראָף־באַשייד ווערט אויסגעפירט,
ווערט דאָס האַרץ פון מענטש פאַרפירט
צו אַלדעם בייז! ווייל מען זעט,
דאָס הונדערט זינד א מאַן באַגערט
און עס ווערט אים פּראָלאָנגירט!

12 אויבוואויל איך וויים, דאָס (גוט?) וועט זיין
דעם גאָטספאָרכטיגן אַליין
וואָס טוט ערפילן זיין געבאָט

13 און נישט גוט דעם מאַן פון זינד,
וואָס ווי א שאָטן ער פאַרשווינדט,
ווייל ער קיין לאַנג לעבן האָט,
ווייל ער פאָרכט זיך נישט פאַר גאָט!

14 איז א נישטיגקייט פאַראַן,
וואָס ווערט געמאַכט דאָ אויף דער ערד,
וואָס דעם גערעכטן איז באַשערט

---

41) פון „קרנות המזבח" אָדער פוליכט „עיר מקלט", וואָס זיי זיינען געשיצט געווען פאַר'ן אויספירן די שטראָף. שלמה האָט נישט געקוקט דערויף (זע מלכים א ב', 28).

אָפּט דער לוין פון בייזן מאַן !
און וואָס דעם גוטן צוגעהערט
דאָס באַקומט דער בייזער מאַן !
זאָג איך : אויך א נישטיגקייט

15 און די פרייד געלויבט זאָל זיין !
דען קיין בעסערס האָט צו טאָן
דאָס מענטשן־קינד אונטער דער זון,
נאָר עסן, טרינקען און לוסטיג זיין !
און זאָל עס זיין אויך זיין באַגלייט
איבער זיין נישטיג מיאיגער צייט,
וואָס אונטער דער זון באַקומען ער האָט
געשענקט פון גאָט !

16 איך האָב דאָך דערויף מיין האַרץ געווענדט,
איך זאָל האָבן די קלוגשאַפט דערקענט,
צו וויסן, וואָס טוט זיך דאָס אויף דער ערד,
וואָס שלאָפן נישט לאָזט טאָג אַזוי נאַכט !

17 און ס׳גאַנצע ווערק פון גאָט באַטראַכט,
און איינגעזען —
דאָס עס וועט קיין מענטש דערגיין,
וואָס אונטער דער זון עס ווערט געמאַכט
און זאָל ער מיען און זוכן, ער וועט נישט געפינען
וואָס עס שטעקט דערינען !
און מיינען צו געפינען דער קלוגסטער מאַן,—
עס איז קיין מעגלעכקייט פאַראַן !

ט.

1 דען איך האָב דאָס אַלעם צום האַרצן גענומען!
און ס׳איז פון דעם אַלעם אַרויסצובאַקומען,
דאָס ווען איך קלוג און ווען גערעכט,
אַזוי זיי, ווי זייערע קנעכט —
זיינען ביי גאָט אין דער האַנט!
אויך נישט באַגרייפט דעם מענטש׳ס פאַרשטאַנד
נישט זיין האַסן, נישט זיין ליבן!
אַלס פון פאַר אים — פאַרגעשריבן!

2 און איין ענד פאַר אַלץ מיט אַנאַנד:
פאַר׳ן גערעכטן און נישט גערעכטן,
און ווער אומריין איז און ריין,
און צי געאָפּפערט ווערט צי ניין,
און פאַר׳ן גוטן און פאַר׳ן שלעכטן!
און צי שווערט דער מאַן צי נישט!
איין צופאַל אַלע דערווישט!

3 און דאָס איז דאָס שלימסטע אונטער דער זון
פון אַלעם, וואָס ווערט דאָ אָפּגעטאָן,
דאָס פאַר אַלע דיזעלבע גאָב!

און דער מענטש אין זיין לעבנס־צייט
איז פול בייז און צעלאָזנקייט,
און צו די טויטע אראָפּ! 42)

4 דער ווע‏מען מען זאָגט נאָך: בלייב!
האָט נאָך צו האָפן א גרונד!
דען בעסער אַלס דעם טויטן לייב,
איז דעם לעבעדיגן הונט!

5 ווייסט דאָך פון טויט דער וואָס לעבט,
פון אַלעם ווייסן אויסגעוועבט
איז דער טויטער שוין!
און נישט פאַראַן פאַר אים קיין לוין,
עס ווערט זיין נאָמען נישט געוועקט!

6 און מיט אים צוזאַמען—אויסגעמעקט
זיין ליבשאַפט, האַס און נייד!
און אויף אייביגער צייט
דער טויטער מאַן זיין טייל פאַרלירט
אין דעם, וואָס אונטער דער זון פּאַסירט!

---

42) די אונטערוועלט: בור, דומה א. אנדערש — (ז. ישעיה י"ד, פון 9 און ווייטער) און אין תהלים: נישט די טויטע לויבן גאָט און נישט די יורדי דומה (קט"ו 17).

7 גיי, 43) עס דיין ברויט מיט פרייד!
וואוילגעמיט דיין וויין גענים!
פון גאָט דיין ווערק געוויליגט איז!

8 און שטענדיג ווייס זאָל זיין דיין קלייד!
און נישט געקארגט צום קאָפּ דאָס אייל!

9 און זע א לעבן אויף דער וועלט
מיט דעם ווייב, וואָס דיר געפעלט!
דאָס איז אונטער דער זון דיין טייל,
וואָס איז דיר, אין דעם נישטיג לעבן,
פאַר דיין פלייס און מי געגעבן!

10 און וואָס דו קענסט, זיך צוגעשאַנצט,
צו וואָס נאָר עס געניגט דיין קראַפט!
דען אין גרוב, וואוהין דו שפּאַנסט —
קיין וויסן און קיין רעכנשאַפט,
קיין קלוגהייט און קיין ווערק!

11 וואָס נאָך איך אונטער דער זון באַמערק,
דאָס נישט דער פלינקער נעמט ס'געיעג,
נישט דער העלד די שלאַכט געווינט!
א קלוגער מאַן און הונגער־טעג,
און פאַרשטאַנד בלייבט אָן פאַרמעג,

---

43) צו זיך געווענדט.

און אין די אויגן נישט געפינט
דער ווילסנדער לייטזעליגקייט!
דען צייט און צופאַל מיט אַלעם רעגירט!
און קיינער קען וויסן, ווען עס פּאַסירט.

12 עס זעט קיין מענטש פאַראויס זיין צייט!
און ווי די פיש אין נעצן פאַרכאַפּט
ווי פייגל אין דער פויגל־פאַנג, —
אַזוי ווערט אויך דער מענטש דערטאַפּט,
פּלוצלונג קומט זיין אונטערגאַנג!

13 האָב איך אונטער דער זון געזען 44)
א קלוגע זאַך און שאַץ נישט גרינג.

14 איז א קליינע שטאָט געווען
און פון מאַנשאַפט האָט זי ווייניג
און זי באַפאַלט א גרויסער קעניג
און בויט אַרום דער שטאָט א רינג

15 פון הויכע טורמען. איז דערינען
גראַדע אין דער שטאָט פאַראַן
א נויט־באַדערפטיג קלוגער מאַן,

44) זעלבסטפאַרטיידיגונג, פאַרוואָס ער פירט נישט קיין קריג און זעט אַלץ דורכצופירן מיט קלוגשאַפט (פאָליטישע מיטלען), ווי דאָס כע־מען אַלס פרויען די טעכטער פון די אַרומיגע קעניגע.

און ער האָט א ראָט געפונען
און די מאַנשאַפט איז אנטרונען —
קיינער דאָך באהאַלט אין זינען
און געדענקט דעם אָרימאַן!

16 און איך האָב געזאָגט דעריבער:
קלוגשאַפט ליבער
אַלס העלדישקייט!
דעם אָרימאַנ׳ס פארשטענדיגקייט
ווערט פאראַכט!
און קיינער אַכט
אויף זיינע רייד!

17 און ליבער איז, וואָס קלוגע לייט
ריידן אין דער שטיל,
אַלס דאָס געבריל
וואָס דער נארן־הערשער *) מאַכט!

18 און בעסער קלוגשאַפט אָן א שלאַכט!
און ס׳איז איין זינדיגער אימשטאַנד
צו מאַכן פיל פון גוטן צו שאַנד!

---

*) באַהערשער.

45).

1 א טויטע פליג צו שאנדן מאכט
דעם ווירצנ'ס אייל, און יערט זי אויף;
א קלוגער מאן און אויך געאכט, —
ס'ביסל דומהייט קוועלט ארויף! 46)

2 דעם קלוגנ'ס הארץ — זיין רעכטער האנט,
דער לינקער האנט באפעלט דער נאר! 47)

3 און אויך אין וועג און אן פארשטאנד
מאכט ער אלעמען באקאנט,
אז ר'איז א נאר!

4 האסט דיין קעניג אויפגעבראכט,
פון אנטרינען נישט געטראכט;
אויסגעהאלטן, מאכסטו לינד
די שווערסטע זינד!

5 אונטער דער זון א בייז דערקענט!
גלייך אן אירטום פון רעגענט! 48) *)

---

45) באטראכטונגען וועגן זיין דינערשאפט, הויפלייט און זיינע דיספאטאנטן. וואס גייען (געגן לעבן) — געגן דער ווירקלעכקייט; און געגן הויף־אינטריגן.

46) „יקר" — דער עתיד פון „קור".—

47) דער נאר איז לינקיש אדער געלינקט.

48) גאט געמיינט.

* (מאכט) אן אירטום דער רעגענט.

6 ווערט דער נאַר הויכגעשעצט;
דער רייכער מאַן 49) — אראָפּגעזעצט!

7 האָב איך רייטן *) קנעכט געזען,
ווי די פערשטן אויף די פערד!
און דאַגעגן — פערשטן גייען
ווי די קנעכט**) צו פוס אויף דר'ערד ***)!

8 ווער עס אונטערגראָבט, דער פאַלט אַליין
אין געמאַכטן גרוב אריין.
און פון שלאַנגען ווערט געביסן
ווער אין צוים זיך איינגעריסן!

9 ווער שטיינער רוקט, אויף שטיינער פאַלט,
און האָלץ ווער ס'שפּאַלט
באַקומט מיט א שייט!

10 און אַז שטומפּיג איז דאָס אייזן
און עס שאַרפט קיין שנייד צומאָל

---

49) רייך אין פאַרדינסטן—דער פירשט.
*) רייטן האָב איך.
**) גלייך ווי קנעכט.
***) רייטן די קנעכט
ווי הערן אויף פערד;
און הערן ווי קנעכט —
צופוס אויף דער ערד!

און קרעפטיגט זיך אן איבעריג מאָל
אַלץ זיין קלוגשאַפט צו באַווייזן!

11 אַן א קלאַנג
בייסט די שלאַנג, —
וואָס די מער מיט צונגמאַן?

12 מיט פיינע רייד דער קלוגער קוויקט,
זיך אַליין מיט רייד פאַרשטריקט
נארישמאַן!

13 אין אָנהויב—דום, צו ענד—געמיין
און ווילד־פאַרשייט!

14 און ס'האָט דער נאַר אַזוי פיל רייד!
און וואָס שפּעטער עס וועט זיין
ווייסט קיין מענטש און אים פאַרציילט
קיינער, וואָס נאָך אים געשעט.

15 און דער נאַר זיך מיט און קוועלט,
און ווייסט אַליין נישט וואו ער גייט!

16 נישט צום באַניידן איז דאָס לאַנד
פון יונגן קעניג'ס לייכטער האַנט 50)
רעגירט,
וואו ביים אדל־שטאַנד
ווערט באַגינען טיש געפירט!

---

50) זאָל דאָס זיין הדד?

17 וואויל דעם לאַנד, וואו עס שאַפט
דער פרייער קעניג. צו דער צייט
עסן זיינע אדל־לייט
און צוליב באַקומען קראַפט
און נישט בלויז צום טרינקען !

18 אין פוילקייט וועט דער באַלקן זינקען ;
און ביי אָפּגעלאָזטע הענט
רעגנט פון די ווענט !

19 צוליב געלעכטער ווערט געטישט !
דער וויין דאָס לעבן דערפרישט !
מיט זילבער אַלץ פאַרענטפערט ווערט !

20 און אויך אין געהיים ביי זיך
קיין קעניג פלוך !
קיין רייכן שילט אין שלאָף־געמאַך !
דען פויגל פון הימל הערט
און פליגלמאַן צעטראָגט די זאַך.

יא.

1 איבער'ן וואַסער דיין ברויט צעשפּרייט,
דו וועסט עס געפינען איבער דער צייט !

וואָס אויפ'ן לאַנד עס קומט פאַר א נויט,
קענסטו נישט וויסן !
2 און זיבן און אכט טייל דיין ברויט, —

ווערט דער וואָלקן פול מיט רעגן
אויף דער ערד וועט ער גיסן!
און פאַלט א בוים, נישט געלעגן

3 אין אָסט צי נאָרד,—
בלייבט ער דאָרט!

4 עס זייעט נישט ווער ווינטן היט 51),
וואָלקן־קוקער זעט קיין שניט!

5 ווי דו ווייסט נישט דעם גייסט־באַטרייב
צווישן די ביינער אין פולן לייב 52),
דאָס זעלבע ביזטו נישט אימשטאַנד
אין ווערק פון גאָט קלאָר צו ווערן,
וואָס ער האָט און וועט באַשערן,
אַלץ מיט אַנאַנד!

6 און באַגינען דיין זאָמען שפּרייט,
נישט אָפּגעלאָזט אויך אָוונט־צייט! 53)
דו ווייסט דען, וועלכער בעסער איז?
מעגלעך, דאָס דיביידע טויגן!

7 און ווי דאָס ליכט איז זיס!
און ווי זון איז גוט פאַר ד׳אויגן!

---

51) די ווינטן וואָס ברענגען רעגן.

52) אויסערן בלוט, וואָס איז דאָס לעבן (כי הדם הוא הנפש) ווייסט מען שוין דאַן פון דעם אָטעם (דער גייסט), וואָס באַוועגט זיך אין פולער טראַכט און באַוועגט דעם מענטש.

53) דער אַלטער מאַן דאַרף אויך נישט רוען.

8 און דער מענטש, מען זאָל אים שענקען
יאָרן אומציילינגע רייען, —
מיט אַלע וועט ער זיך פרייען,
אויך די טריבע טעג געדענקען, —
נישט ווייניג האָט זיי דאָס מענטשן־קינד
און אַלץ וואָס קומט—פאַרשווינדט !

9 פריי דיך, יונגע, מיט דיין יוגנטשאַפט !
און געניס דיין יוגנט־קראַפט
און לויט דיין אויג דיין לעבן לענק,
און אין וועג פון הארץ געגאַנגען
נאָר דער מעכטיגער, געדענק !
וועט רעכנשאַפט אויף אַלץ פאַרלאַנגען !

10 און לאָז נישט צו קיין בייז צום הארץ
און ווייט פון לייב די זאָרגן האַלט !
דען יוגנטשאַפט און לאָקן־שוואַרץ
פאַרשוואונדן *) באַלד !

יב.

1 און דיין באַשעפער אין זכרון
האָב יונגערהייט !
איידער עס קומט די שלעכטע צייט,
איידער עס דערגרייכן די יאָרן,
וואָס דו טוסט שוין נישט באַגערן !

---

*) פאַרשווינדן.

2 איידער די זון וועט פינצטער ווערן, 54)
און דאָס ליכט, מאָנד און שטערן
און צוריקקערן
די וואָלקן נאָכ׳ן רעגן! 55)

3 ווען זיך וואקלען די וועכטער פון הויז 56)
און די קריגס־לייט קרומען זיך אויס! 57)
און די מילנער 58) קיין ארבעט דערוועגן.
די קליינע צאָל געניגנט נישט מער
און פארשווארצט די שפּאַלטן־זעער! 59)

4 און בײדע טירן 60) פון מארק 61)—געשפּערט!
קוים*) ס׳גערויש פון מאָלן געהערט! 62)
צום פויגל־פּיפּיץ זיך אויפגעשטרעקט! 63)

---

54) די אויגן ווערן פארדאָרבן.
55) פאַר געזיגנטערע אויגן ווערט ליכטיגער נאָכ׳ן רעגן.
56) די פאָרנטדיגע ציין.
57) די זייטיגע ציין וואָס שניידן.
58) די באַק־ציין.
59) די וואָרצלען און די צאָן־לעכער.
60) דער אונטער־דאַרם און דער אָרגאַן פאַר אורין.
61) דער אונטער־לייב.
62) שלעכט פאַרדייען.
63) דער אַלטער מאַן שטעלט זיך אויף און שטרענגט זיך אָן ביים יידן און לאָזט נאָר אַרויס א דינעם קלאַנג א ווייל.
*) ס׳ווערט קוים.

די זינגערלעך — טיף פֿארשטעקט 64)
און וואָס עס איז נאָר העכער שרעקט 65) *)
— — — — — — — — — — **)

5 און די מאַנדל 66)—אָפּגעבליט,
דער היישעריק 67) געבוּיגן מיד!
די קאַפּער־בעער, 68) די העלפֿט שוין ניט!
עס גייט דער מענטש צום אייביגן הויז
און עס קומען די קלעגער אַרוּיס
אין מאַרק אַרוּם, זאַמלען זיך גרייט!

6 און איידער זיך קניפּט די זילבערנע קייט 69)
און איידער די גאָלדענע קויל צעפּליט
און עס פּלאַצט דער קרוּג ביים קוואַלן,
ס'ראָד אין ברונען אַריינגעפאַלן!

---

64) די שטוב־זייטן זיינען אַראָפּגעלאָזט.
65) שוואַכע פּיס.
66) דאָס איי.
67) דאָס מענער־גליד.
68) מענער־קראַפט.
69) די צעשטערונג פון מענטש פאַרגליכן צו א צעשטערונג פון א ציסטערנע.
*) און וואָס נאָר העכער שרעקט.
**) און לעבער פּול אויף יעדן שריט.

7 און דער שטויב ווערט צוריקגעקערט
וואו ר'איז געוועזן—צו דער ערד!
און צוריק טוט שוועבן
דער גייסט פון גאָט, וואָס האָט'ס געגעבן!

8 און אַלץ — קהלת זאָגט — איז אייטלקייט,
אייטל נישטיגקייט!

שפּעטערע צושריפט.

9 און אויסער דעם וואָס דער זאַמלער איז
א קלוגער געווען,
האָט ער נאָך דאָס פאָלק דערקענטעניש געלערנט,
און פארפאסט און געפאָרשט און רעדיגירט
פיל גלייכענישן.

10 געזוכט האָט דער זאַמלער צו געפינען זאכן
פון ווערט, ערלעך פארצייכנטע ווערטער וואָרע.

11 די רייד פון קלוגע לייט זיינען ווי שטאכעטן
און אריינגעזעצטע פלעקער, די מענער פון
פארזאמלונגען, פון איין שעפער געגעבן.

12 און מער פאר זיי, זיי געוואָרנט, מיין זון,
פון פילן ביכער־מאכן ; פיל גערייד מאכט
מיד דעם לייב.

13 און צו ענד—שוין אַלץ געהערט! פאָרכט זיך
פאַר גאָט, היט זיין געבאָט, דערויף איז
דער גאַנצער מענטש.

14 ווייל יעדעם ווערק פירט גאָט רעכנשאַפט
איבער'ן פאַרהוילענעם, איבער גוט און בייז.

הויפּט-וואַריאַנט

א.

1.

1 * די רייד פון קהלת
דעם זון דוד'ס,
* קעניג אין ירושלים.

2 דום — זאָגט קהלת, דום!
אַלץ אַרום
איז אייטל נישטיגקייט,
נאָר פאַרגענגלעכקייט.

3 מיט זיך דער מענטש אונטער דער זון,—
וואָס האָט ער דערפון? 1)

4 עס גייט א געשלעכט,
עס קומט א געשלעכט, —
שטייען שטייט אייביג די ערד!

5 די זון איז אויפגעגאַנגען;
די זון איז אונטערגעגאַנגען,
נישט אויפגעהערט,
שטרעבט זי צוריק צום זעלבינן אָרט
און שיינט פון דאָרט
אויפ'ם ניי!

6 גייט קיין נאָרד,
קערט קיין זיד, —
עס קרייזלט פאַרביי
דער ווינט און זיינע געיעגן, —
אויף די זעלבע געקרייזלטע וועגן
קערט ער צוריק!

7 עס יאָגן, עס איילן
צום מעער די פּלאַסן;
* נישט פול דאָס מעער קיין אויגנבליק!
קיין רגע פאַרווײַלן,—
וואו אַריינגעגאָסן,
פון דאָרט פליסט מען צוריק! 2)

8 און אַלץ פאַרהאַוועט, נישט צום פאַרציילן!
און דאָס אויג ווערט נישט זאַט פון זען.

9 און דאָך ווערן
וועט נאָר דאָס, וואָס איז שוין געווען,
געשען — וואָס שוין לאַנג געשען.
ס'איז אונטער דער זון קיין נייס פאַראַן!

10 עס זאָגט אַמאָל א מאַן:
אָט, א נייע זאַך!
געוועזן! שוין פאַר יאָרן און יאָרן א סך,
* און פאַרשוואונדן אָן א צייכן!

11 איך אונזער געדעכעניש וועט בלייבן:
ניט דערגרייכן,
ניט דערלאנגען
די שפּעטערע צייטן!
און אויד׳יענע וועלן גיין פון דאנען,
און די וואָס וועלן יענע פאַרבייטן,
וועלן זיי ניט דערמאַנען...3)

.2

12 *איך — קהלת — בין געוועזן קעניג!
אונטערטעניג
איז ישראל מיר געוועזן!4)

13 און האָב געפאָרשט 5) און נאָכגעשפּירט
אַלץ, וואָס אונטער דער זון פּאַסירט, —
כ׳וויל אַלץ וויסן און פאַרשטיין!
דאָס אומגליקלעכע 6) באַשטרעבן,
וואָס גאָט האָט איינגעגעבן
אין האַרץ פון מענטשן־קינד,
אים צו באַשעפטיגן דערמיט! 7)

14 אַלץ, וואָס אונטער דער זון געשיט,
איז רוּם, אייטל יאָגעניש נאָך ווינט,8)
עס איז דאָ גאָרנישט צו דערגרייכן!

15 דען די אַלע 9) זאַכן
זיינען קרום ניט אויסצוגלייכן.
פעל, ניט בעסער צו מאַכן.10)

.3

16 איך האָב אין האַרץ ביי מיר געטראַכט:
איך ווייס מער און קען מער,
איך האָב עס ווייטער געבראַכט,
ווי אַלע, וואָס זיינען ביז אַהער
אין ירושלים דאָ געווען.

17 נון מערכט
איך ווייסן און דערגיין,
וואָס ווילד איז, וואָס שלעכט,
וואָס קלוג און געשיידט...
אויך אַ נאַריש־נאַרישקייט,
וואָס מער קענען, אַלץ מער לייד,
וואָס מער ווייסן, מער פאַרדרוס...11)

ב.

1 געפּרואווט געַנוס,
לוסטבאַרקייט;
ס׳האָט מיין האַרץ מיך נישט געשטילט! 12)

2 צו פאַרוויילונג זאָג איך: ווילד! 13)
און פרעג ביי דער פרייד:
וואָס איז די מער?
— — — — — — — — — —

3 טראַכט איך און קלער:
איך וועל באָדן זיך אין וויין,
איך אַליין
בין קלוג און וויל נאַריש געניסן;
ביז איך וועל זיך נישט דערוויסן,
וואָס פאַר'ן מענטש איז גוט אונטער דער זון...
ווי ער זאָל זיך פירן, וואָס ער זאָל טון
אין זיין קורצער לעבנסצייט, וואָס אים איז
באַשערט 14).

4 האָב איך מיינע ווערק געמערט,
זיך מיט זיי אַרומגעשאַנצט:
הייזער געבויט, וויינבערג געפלאַנצט,

5 * גערטנער און סעדער, און אויסגעזוכט
און ביימער געפלאַנצט פון יעדער פרוכט.

6 * ציסטערנען געבויט, וואַסער צו לעגקען.
* דעם ביימער־שפּראָציגן וואַלד צו טרענקען.

7 און איינגעהאַנדלט קנעכט
פון ביידערליי געשלעכט,
און געמערט מיין הויז־געזינד!
און הערטן פיל, און שאָף און רינד, —
פיל, פיל מער
אַלס אַלע, וואָס זיינען ביז אַהער
* אין ירושלים געוועזן פאַר מיר.

8 און געזאַמלט זילבער אָן און גאָלד,
אַלץ, וואָס קאָסטבאַרקייט און ציר, 15)
שאַצן פון קעניג און לאַנד
אַלץ, וואָס מענטשן האָבן האָלט,
זינגער, קונצנמאַכער אַלערהאַנט,
צום צייטפאַרטרייב, —
מאַן און ווייב!

9 און אַלע איבערגעשטיגן,
וואָס זיינען געווען דאָ ביז דאַנען!
מיין וויסן איז מיר בייגעשטאַנען,
און זאָג זיך נישט אָפּ פון קיין פאַרגעניגן.

10 עס ווערט באַשערט, 16)
וואָס נאָר דאָס אויג באַגערט
און דאָס האַרץ געליסט.
זאָל דען זיין מיין מי אומזיסט?
דאָס איז דאָך מיין גאַנצער פּראָפּיט! 17)

11 און שטעל זיך אָפּ און באַטראַכט
מיינע ווערק, וואָס כ'האָב מיט מיינע הענט געמאַכט, —
אומזיסט זיך געמיט,
ווינט געיאָגט און ווינט געשאַפּט, — 18)
אונטער דער זון האָט גאָרנישט קיין האַפּט.

12 (ניטאָ אין הויפּט־וואַריאַנט).

.3

13 קלוג און דום—דער אונטערשייד: 19)
ווי צווישן ליכט און פינצטערקייט!

14 דאָס אויג אין קאָפּ,—דער קלוגער זעט
אין פינצטערניש דער דומער גייט!
דאָס איז קלאָר!
אָבער ס'איז נישט מינדער וואָר:
פאַראַן איין טראָף פאַר אַלע גלייך!
עס ווערט קיינער נישט געשווינט!

15 איך בין קלוג און וויסנרייך
און ענדיג מיט'ן נאַר צוגלייך.
וואָס האָט דאָס וויסן מיר געלוינט?
און איך טראַכט אין האַרץ דערום:
וויסן איז נישט מינדער דום!

16 ווייל ס'איז אין באַשטענדיגקייט
קיין גערעכעניש פאַראַן...
קוים פאַרעלטערט זיך די צייט,
— א קלוגער מאַן, א דומער מאַן,—
זינקט מען אין פאַרגעסנקייט!
ס'איז קיין אויסנאַם נישט פאַראַן... 20)
ס'שטאַרבט דער קלוגער ווי דער נאַר,—
דאָס איז שלעכט.

17 פאַרהאַס דאָס לעבן דערפאַר,
ווייל עס פירט זיך דאָ נישט רעכט.

וואָס אונטער דער זון עס ווערט געשפּינט—
איז דום און יאָגעניש נאָך ווינט! 21)

18 און אויף דער מי הויבט אָן פּאַרדריסן,
אויסגעקליגט, צונויפגענומען,
און נאָך מיר וועט דאָ עמיץ קומען,
וועט מיין האָב און גוטס געניסן
און זיין דערויף דער אויבער־האַר!

19 *און וואָס וועט ער—ווער קאָן וויסן? —
*זיין: א קלוגער, צי א נאַר?

20 דאָס איז דום! און ס'קערט זיך אָפּ
פון פליים מיין האַרץ, פון האָב און גאָב

21 פון אונטער דער זון! קוים געשיט,
דאָס א קלוגער זיך באַמיט
מיט פייאיגקייטן
און מיט וויסן, און פאַרשטאַנד,
צו פאַראַרבן עס א צווייטן,
וואָס קומט, גאָר אָן מי צום גרייטן,
וואָס האָט נישט צוגעלייגט א האַנט,—
דאָס איז דום, דאָס איז בייז!

22 און וואָס האָט ער געהאַט פון פליים
אונטער דער זון? וואָס פאַר א גענוס
פון דעם, וואָס ס'האַרץ האָט אויסגעטראַכט?

פאַרגאַנגען די טעג מיט שמערץ און פאַרדרוס,
נישט גערוט דאָס האַרץ ביינאַכט — —
אָט דאָס איז דאָס נאַרישקייט!

23 וואויל איז דעם, וואָס טרינקט און עסט,
און געניסט זיין מי מיט פרייד, — —
אָבער נישט פאַרגעסט:
דאָס אַלץ ביי גאָט אין דער האַנט!

24 דען ווער 22) איז אויסער מיר אימשטאַנד
צו פאַרצערן, צו געניסן?
דעם, וואָס אים געפעלט, גיט ער פאַרשטאַנד
און קלוגשאַפט און פרייד!
דעם זינדיגן באַשעפטיגט ער
מיט קלויבן צונויף און זאַמלען, וואָס מער 23)
צו פאַראַרבן דעם, וואָס געפעלינקייט
אין זיינע אויגן געפינט...
איז דאָס אַלץ נאָר אייטלקייט
און א יאָגעניש נאָך ווינט!

ג.

4.

1 אַלץ איז טערמינירט!
אַלץ,וואָס אונטער'ן הימל פּאַסירט,
האָט זיין צייט!

2 צו געבוירן צייט, צו שטארבן צייט!
זעצן און אויסצורייסן פלאנצן!

3 און ווען געהיילט ווערט, און ווען געטייט,
אויף ברעכן צייט און אויף בויען צייט,

4 אויף וויינען, ווי לאכן; אויף קלאָגן און טאנצן.

5 שטיינער צו צעווארפן און צונויפצופירן.
און ווען זיך געהאלזט, און ווען אָפּגעווענדט—

6 און צייט אויף זוכן, צייט צום פארלירן.
ווען עס ווערט געקארגט און ווען—פארשווענדט.

7 און צעריסן און צענויפגענייט,
*און אויף שווייגן און אויף רייד;

8 אויף ליבן און אויף האסן צייט,
און אויף פרידן און אויף שטרייט!

9 און דער טוער וואָס האָט
פון זיין פליים און באשטרעבן?

10 דאָס האָט נאָר גאָט
דעם מענטשן־קינד געגעבן

11 אַלס באַשעפטיגונג, 24) און אין דער צייט
אַליין אַלץ פיין און פעסטגעשטעלט
און אין האַרץ אַריין געגע'ן א וועלט,
נאָר אָן דער מעגלעכקייט
זיין ווערק צו געפינען
און צו האָבן דערקענט
פון באַגינען
ביז צו ענד...

12 דאָס איינציגע, וואָס קאָן באַפרידיגונג געבן:
לאָזן זיך וואוילגיין, גוטס טאָן אין לעבן. 25)

13 דאָס איז דער מענטש! שפּייז און געטראַנק,
און גאָט'ס געשאַנק —
דערביי דאָס ביסל פרייד!

14 דען גאָט'ס ווערק איז אויף אייביגקייט,
נישט צו מינדערן, נישט צו מערן!
און ער וויל, מען זאָל אים ערן
און שרעק איז זיין פאַרלאַנג!

.5

15 וואָס געווען, — איז פאַראַן!
וואָס גרייט זיך קומען — לאַנג געווען!
זוכט גאָט דעם געיאָגטן מאַן?

17 אונטער דער זון האָב איך געזען,
וואו רעכט דאַרף צו שפּרעכן,

רעגירט פאַרברעכן;
אויפ׳ן אָרט פון גערעכטיגקייט—
שלעכטיגקייט!

17 טראַכט איך: דעם גערעכטן,
ווי דעם אומגערעכטן,
אויף ס׳ניי וועט גאָט ערשט רעכטן
און אנטשיידן וועט זיין וואָרט
דאָרט,
וואו אויף אַלעם קומט א צייט.

18 מענטשן־געדייד... 26)
גאָט האָט זיי אויסגעשיידט,
פאַר זיין אַן אויסנאַם געמאַכט,
און נעענטער באַטראַכט —
דאָס זעלבע פי...

19 ס׳טרעפט דאָס זעלבע יענע, ווי די,
און טויט פאַר מענטש און טיר,
דערזעלבער דאָכט
ווערט אויסגעפּאָכט!
און איך טראַכט אין האַרץ ביי מיר
פון מענטש ביז טיר קיין אונטערשייד,
דאָס איינציגע וואָרט
איז אייטלקייט!

20 און אַלץ גייט צום זעלבן אָרט!
פון שטויב גענומען
און צום שטויב צוריק געקומען!

21 און ווער קאַווירט און ווייסט,
דאָס דער מענטשלעכער גייסט
צו דער הויך געהויבן ווערט
און פון פי דער גייסט
נידערט צו דער ערד?!

22 זע איך איין:
עס בלייבט דעם מענטש נישט מיין,
ווי זיין ווערק מיט פרייד צו געניסן!
דאָס איז זיין טייל.
דערווייל, —
ער וועט זיך קיינמאָל נישט דערוויסן,
וואָס נאָך אים וועט זיין!

ד.

6 *)

1 און אויפס ניי,
ווי דאָ ווערט געפירט:
דאָס רויבעריי,
וואָס אונטער דער זון פאַסירט,

*) שרעק און איינזאַמקייט פון אַלטן קעניג...

באטראכט —
צוואנג און אויבערמאכט,
און טרערן רינען, —
טרערן פון געשמעלטע,
וואָס וועלן קיין טרייסט געפינען;
פון אונטערדריקטע און געקוועלטע,
קיין באפרייאונג פון צוואנג,
*קיין דערבארמונג אין דער נויט —

2 און איך טראכט, —
בעסער די, וואָס זיינען לאנג,
לאנג שוין טויט,
איידער די, וואָס זיינען נאָך אין גאנג,
זעען די פיין און די ליידן!

3 און בעסער פאר ביידן —
די וואָס זיינען נאָך דאָ נישט געווען,
און אונטער דער זון נישט געזען
אלדאָס בייז!

4 און דאָס שטרעבן, און דער פלייס,
דאָס פארברענגען אין מי די טעג
איז נייערט די פרוכט
פון אייפערזוכט,
וואָס איינער דעם צווייטן באניידט!

5 און דער נאַר, אויס נייד,
די הענט פֿאַרפֿרעסט
און פֿרעסט
זיך אויף זיין אייגן לייב!

6 בעסער לוסט א ווייל און צייט־פֿאַרטרייב,
אַלס יאָרן אין געיעג, אין גערודער!

7 איז אונטער'ן זון נאָך דומערס פֿאַראַן:

8 לעבט אן איינזאַמער מאַן,
אָן א צווייטן, אָן א זון, אָן א ברודער,—
אים דאָס זאַמלען נאָך וואָס טויג?
און ס'ווערט נישט זאַט זיין גליסטיג אויג,—
און איך וואָס לעב אין פֿאַרדרוס,
און זאָג מיך אָפּ פֿון יעדן געניוס
און מי זיך,—פֿאַר וועמען?
א נאַריש און שלעכט באַנעמען!

9 פֿיל שוין בעסער אין צווייען, *)
די מי לוינט און קאָן געדייען:

10 איינער העלפֿט, ווען דער צווייטער פֿאַלט!
איינער אַליין, — קיין הילף פֿון קיינעם!

---

*) אין פֿרידן צוזאַמען געלעבט.

11 וואַרעם — ליגן צוויי אינאיינעם,
אײנעם אַליין איז קאַלט!

12 אין צווייען, אויב עמיץ באַפאַלט,
ווערט לייכטער געפאָכטן...
*און א זייל, אין דרייען געפלאָכטן,
*רייסט זיך נישט געשווינד!

13 שוין בעסער דעם אָרימסטן קינד *)
*אַלס דעם אַלטן קעניג, דעם נאַר,
וואָס קאָן זיך שוין נישט היטן מער!

14 פון געפענגגניש ***) קומט ער אהער
רעגירן... דער קעניגלעכער האַר,
(וואָס האָט זיין פאַרשטאַנד פאַרלוירן)
איז אויך אָרים געבוירן!

15 און אונטער דער זון זע איך די שאַר,
די נייע לעבעדיגע רייען,
וואָס באַגלייטן
דעם צווייטן —
דעם שטעלפאַרטרעטער—דאָס קינד!

---

*) ווען א קינד אין בונד.
**) אין הויף (אין טעקסט געדרוקט אין וואַרשעווער „פריינד”. איז נישט אָנגעוויזן, על־פי טעות, צו וועלכן אָרט די דאָזיגע באַמערקונג באַציט זיך.—רעד).
***) אָריענטאַליש: טראַנספאָלגער אין טורמע.

16 א פאָלק אָן צאָל
געווען דאָס זעלבע ביי יענעם אמאָל 27)
און זיי מיט אים וועלן זיך אויך נישט פרייען!
א נאַריש יאָגעניש נאָך ווינט. 28)

7 *).

17 קומסט צו גאָט אין הויז אַריין,
היט
דיינע טריט.
און באווייז דיין פרום געמיט.
ענדער מיט געהאָרכזאַם זיין,
אַלס פאַר נאַרן אָפּפער שלאַכטן: **)
ז'ווייסן פון קיין בייז צו טראַכטן! ***) 29)

ה.

1 און מיט דער צונג נישט איבעראיילט!
פאַר גאָט קיין ווערטער נישט געמערט!
דו ביזט אויף דר'ערד
און דער גאָט אין הימל ווײלט! 30)

---

*) פרום־און אַלט־קעניג־פּאָליטיק.
**) פליויש דעם פאָלק צו געבן.
***) נישט דאָס פאָלק איז דער פיינט פון אַלטן קעניג, נאָר, ווי פריער דערמאָנט, זיינס א קינד אין געפענגעניש.

2 מישט אוים דער טרוים איין אלערליי,
*אזוי דער נאר מיט פלוידעריי! 31)

3 און האסט צומאל
גאט וואס צוגעזאגט—באצאל!

4 דען שוין ליבער נישט פארשפראכן,
*אלס געזאגט און ווארט געבראכן!

5 פארזינדיג נישט מיט רייד דיין לייב;
ערלעך בלייב!
און זאג נישט דעם, וואס קומט דערמאנען,
אז מע האט דיך שלעכט פארשטאנען...
זאל גאט אויף דיר נישט צארניג ווערן
*און דיין האנט ווערק דיר צעשטערן!

6 פאר גאט זיך פארכט, אן טרוימעריי,
גענארעריי און פלוידעריי...
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

7 הערשט אין לאנד נאר רויבעריי,
אונטערדריקט—דער ארימאן,
קיין גערעכטיגקייט פאראן, —
זיכער זיי:

אַז דאָס אומרעכט ווערט געשיצט
*פון דעם, וואָס הויך און העכער זיצט,
און פון העכערס איבער זיי! *) 32)

8 אַס געשיידסטן אויפ׳ן לאַנד! **)
אויך דער קעניג
*איז דעם אַקער אונטערטעניג...
איין שפּייזערין די ערד! 33)

9 ווער זיך זילבער מערט,
פון זילבער זאַט נישט ווערט...
און ווער עס ליבט און זיך פאַרשאַפט
די מענגע דינערשאַפט
האָט 34) דערפון קיין נוץ! 35)

10 עס וואַקסט דאָס גוטס,
דאָס גוטס ווערט גרעסער; 36)
אויך די צאָל פון זיינע עסער.

11 *און זיס — דער שלאָף פון אַרבעטס־מאַן,
ווייניגער צי מער פאַרצערט;
דאָס זאַטקייט פון׳ם רייכן מאַן
זיין שלאָף צעשטערט.

---

*) די אָנמאַכט פון אַלטן קעניג געגן זיין באַאַמטנשאַפט.
**) בענקשאַפט צום לענדלעכן שטיל־לעבן און זעלבסט־באַשעפטיגונג.

.8

12 און נאָך א קרענקונג א בייז דערקענט,
וואָס דאָ אונטער דער זון זיך טרעפט:
אויף א צייט
צו זיין לייד
ווערט איינעם רייכטום געגענט...

13 און דערנאָך, אין א שלעכט געשעפט,
גייט דאָס גאַנצע רייכטום פארלוירן,—
*און אים ווערט א זון געבוירן,
איז שוין דער מיט ליידיגע הענט!

14 ווי פון 37) מוטער־לייב ארויס,
גייט ער נאַקעט און בלויז,
אהין, פון וואַנען געקומען;
פון זיין מי אים גאָרנישט בלייבט,
פון זיין האַנטווערק, וואָס ער טרייבט,
אויפ׳ן ווינט זיך געמיט,
אָן צוועק און ציל...

15 דאָס מאַכט א שלעכט און בייז געמיט:
קיינמאָל גאָרנישט צו דערלאַנגען,
ווי געקומען, ווי געגאַנגען...

16 *און געהאַט — פארדרוס אזוי פיל, 38)
די טעג אין דער פינצטער פארצערט,
אין קראַנקהייט... און צאָרן...

---

*) די ציפער פון די פסוקים 11—16 גייען אין ענדגילטיגן טעקסט ניט נאָך דער אָרדענונג.—רעד.

.9

17 איז מיר נאָך קלאָרער געוואָרן,
אַז אַ ווערט
אין דער קורצער לעבנס־צייט,
וואָס איז אונז פון גאָט באַשערט,
האָט נאָר עסן, טרינקען און ס׳ביסל פרייד
פון באַמיען זיך און שטרעבן;
דאָס איז אונזער טייל אין לעבן...

18 און האָט וועמען גאָט געגעבן
רייכטום און גיטער און באַקרעפטיגט
פריידיג פון זיין מי צו צערן, —
דער האָט
פון גאָט
אַ געשענק אַ גרויס באַקומען!
ר׳וועט אין זיין לעבן ווייניג וואָס פּלערן!

19 גאָט האָט אים באַשעפטיגט,
מיט האַרציגער פרייד פאַרנומען! (39

ו.

.10

1 איז אָבער אַ בייז פאַראַן
אונטער דער זון, וואָס טרעפט אַזוי שווער:

2 ניט גאָט אַ מאַן
רייכטום, גיטער און ער׳
און קיין זעלן־באַגער,

דאַרף ער זיך נישט ווערן...
האָט אים אָבער גאָט קיין הארץ נישט געגעבן,
צו געניסן פון לעבן,
פון זיין גוטס צו צערן...
און גאָט'ס געשענק
א מאַן א פרעמדער פאַרצערט!
אַ נאַריש־בייזע קרענק! 40)

3 און ווען ער הונדערט זין געבערט
און לעבט לאַנג, די גרעסטע לענג,
און וואָס דאָס פאַרמעגן גרעסער,
וויניגער — די זעלע זאַט,
*און קיין באַגרעבעניש געהאַט,—
איך דענק:
דעם פעל־געבורט שוין בעסער!

4 אין פינצטערניש געקומען, אין פינצטערניש געעקט,
זיין נאָמען פאַרדעקט
די זעלבע נאכט...41)

5 די זון נישט געזען, פון זון נישט געטראַכט... 42)
אַלץ בעסער דעם אבאָרט!
6 אַלס יענעם, וואָס ווערט פון גוטס נישט געוואָר
און ווען טויזנט יאָר

ער לעבט, און צוויי,
איינערליי!
עס גייט דאָך אַלץ צום זעלבן אָרט!

.11

7 דעם מענטשנ׳ס מי איז פאַר דער קעל,
ווייסט אויך די זעל
פון קיין „גענוג״... 43)

8 און ס׳איז קיין פאָרצוג נישט פאַראַן —
אַלץ איינס: דום, צי קלוג... 44)
און לעבנס־קענטעניש וואָס טויג
דעם אָרעמאַן!

9 בעסער, וואָס עס זעט דאָס אויג,
אַלס דער קליגסטער זעלן־גאַנג...

.12

און דום איז אַלץ און ווינט־געפאַנג!

10 און וואָס געוועזן, איז באַקאַנט 45)
אָנגערופן שוין זיין נאָמען!
מענטשן־זאָמען!
*און דער מענטש איז נישט אימשטאַנד
מיט אויבער־מאַכט צו פירן שטרייט...
ער האָט רייד! 46)

11 און וואָס מער רייד, מער נישטיגקייט...
וואָס האָט ער מער? 47)

12 און קאָן דען ווער
זאָגן אויף געוויס,
וואָס פאַר'ן מענטש אין לעבן בעסער איז,
אין זיין נישטיגער יאָרן־צאָל,
וואָס ער פאַסירט נאָך, ווי דער שאָטן... 48)
און ווער דען ווער׳ ווען געראָטן
צו האָבן אַ אנונג דערפון,
וואָס נאָך אים אונטער דער זון
וועט זיין אַמאָל?

ז.

.13

1 *ליבער א נאָמען, אַלס גוטע איילן,
אַלס פון געבורט — דער טאָג פון טויט...

2 און ענדער אין הויז פון טרויער צו ווײלן,
אַלס צום הויז פון טרינקער צו איילן,
*דען אַלעס ענדיגט מיט'ן טויט... 49)
*נעמט זיך דער, וואָס לעבט, צום האַרץ.
3 און איידער געלעכטער, בעסער שמאַרץ.
וואָס ערגער ס'געזיכט, 50) בעסער דאָס האַרץ.

4 *אין הויז 51) פון טרויער—דעם קלוגנ'ס געדאנק
*צום טרינקער־הויז—דעם נאַר'ס פאַרלאַנג...

5 בעסער פון קלוגן אַן אָנגעשריי,
אַלס פון נאַרן צו הערן געזאַנג.

6 דערנער קנאַקן פון אונטער'ן טאָפּ,
אַזוי דאָס ליד פון נאַרישן קאָפּ...52)

.14

7 און אַלץ איז דום, דען רויבעריי
אויך דעם קליגסטן מאַן פאַרפירט
און א געשענק, ווי אָפט פאַסירט,
אויך דאָס בעסטע הארץ פאַרבלענדט...53)

8 פאַר'ן אָנהויב בעסער דאָס ענד,
און האַלט דיך בעסער קליין, אַלס גרויס.

9 און זיי צו צאָרן נישט איבעראיילט,
האָב לאַנגגעמוט; דען צאָרן ווייַלט
אין נאַרן־שויס... 54)

.15

10 און זאָג נישט: אַמאָל איז בעסער געווען...
און — פאַרוואָס זיינען בעסער געווען
פאַרגאַנגענע טעג?

11 זיי קלוג, נישט פרעג!
גוט איז וויסן מיט פאַרמעג

12 און דערהויפּט פּאַר זונען־זעער...
וועדט אָבער געקלערט:
פאַרמעג אָדער וויסן?
וויסן איז מער,
וויסן דערנערט! 55)

13 און זע גאָט'ס ווערק צו געניסן,
דען איז פון זיין האַנט עפּעס קרום אַרויס.
צו גלייכן אויס
איז שוין קיינער נישט אימשטאַנד! 56)

.16

14 האָסט גוטע טעג, לעב אין גענוס,
לעב איבער שלעכטע אָן פאַרדרוס.
די גוטע צייט, די שלעכטע צייט, —
איינס געגן צווייטן האָט גאָט געמאַכט,
דאָס דער מענטש זיך נישט דערטראַכט,
און זאָל נישט געפינען קיין באַשייד
וועגן צוועק און ציל...57)

.17

15 און געזען האָב איך פיל
אין מיין קורצער, נישטיגער צייט...
גייט אַמאָל צו גרונט דער גערעכטער
אין זיין גערעכטיגקייט,
און לאַנג לעבט דער שלעכטער
אין זיין שלעכטיגקייט!

16 ווילסט דיין לעבן נישט פארדארבן,
*זיי נישט צו קלוג, נישט צו גערעכט!

17 און נישט צו דום, נישט צו שלעכט,
אויב דו ווילסט נישט שטארבן
פאר דיין צייט...

18—20 (ניטאָ אין הויפט־וואריאנט.—רעד.) 58).

18.

21 צום הארץ נישט גענומען קיין מענטשן־גערייד
און שטעלט דיך דיין קנעכט—הער נישט צומאָל! 59)

22 וואָלסטו בעסער אין הארץ געזוכט 60)
און דערמאָנט זיך, וויפיל מאָל
דו האָסט אנדערע געפלוכט!

19.

23 דאָס אַלץ געפּרואווט, געזוכט באשייד,
געמיינט, כ'וועל עפּעס דערגיין,—
עס איז ווייט פון מיר, נאָך ווייט,

24 נאָך ווייטער, ווי געוועזן!
און אזוי טיף און פארבאָרגן,
נישט היינט און נישט מאָרגן
ארויסצובאקומען! 61)

.20

25 איך האָב מיר צום האַרצן גענומען
צו שטודירן ;
נאָכצופאָרשן, נאָכצושפירן
אַלץ, איך זאָל דערינען
פלאַן און רעכנשאַפט געפינען... 62)
און צו דערגיין אַזוי אַרום,
וואָס ביין און נאַריש איז און ווילד און דום...

26 און אָט וואָס איך ווייס געניי :
ערגער אַלס דער טויט איז די פרוי !
אין האַרץ שלינגען געשטעלט,
א פאַל־שטריק זי אַליין !
ווער גאָט געפעלט,
דער ווערט אַנטרונען...
דער זינדיגער פאַלט אַריין !

27 דאָס, זאָגט קהלת, האָב איך אויסגעפונען,
אויספּרואוונדיג איינע נאָך דער צווייטער —
קיין איינציגע געשייטער !

28 צווישן טויזנט מאַן
איז איינער א רעכטער פאַראַן...
קיין פרוי קיין איינציגע געפונען !

— — — — — — — — — — — —

29 און נאָך צו וואָס איך האָב זיך דערטראַכט :
איינפאַך האָט גאָט דעם מענטשן געמאַכט
און זיי—טויזנטער פלענער שפינען !

ח.

.21

1 *מיט דעם קלוגן *) ווער זיך גלייכט?
אין געריכט
ד'עם זאַך־באַשייד ווער טראָגט ארוים? **)
זיין אָנגעזיכט
*מענטשן־געגנערשאַפט באַלייכט!
עס צייכנט זיך זיין אָנבליק אוים—***)
מיט מוט! 63)

2 און איך ראָט:
אויף קעניג'ס מויל אויפגעפאַסט ****)
ווי דו פאַר גאָט געשוואָרן האָסט!

3 און שטיל, אָן האַסט,
דיין אָרט פאַרלאָזט! 64)
צו קיין בייז זיך נישט געזעלט!
דען ער טוט, וואָס אים געפעלט!

---

*) כהחכם — מיט ה"א הידיעה — דער וועלט־באַרימטער חכם, „ויחכם מכל האדם".

**) שלמה איז באַרימט אַלס ריכטער, וואָס דערגייט די וואָרהייט דורך וויציגע איינפאַלן.

***) ישנא—וישנה לטוב א. ד. ג.

****) געשטאַנען און אָפּגעוואַרט, וואָס ער וועט הייסן.

4 *דעם קעניג׳ס וואָרט איז רעגימענט!
*ער טוט, פון קיינעם אָפּגעווענדט!

5 און פאַר קיין בייז האָט קיין פּאָרכט, —
ווער ס׳געהאָרכט!

6 דען צייט און רעכט דער קלוגער היט! *)
קומט די צייט, ווערט אַלץ פאַרגעלטיגט
ווייל פון בייזן איבערוועלטיגט
איז דאָס מענטשלעכע געמיט.

7 ווייל די פאָלגן ער ניט ווייסט;
קומט עס, טוט מען נישט צו וויסן!

8 דארום באשערט ער נישט זיין גייסט,**)
אין טאָג פון טוים,—העלפט קיין מאַכט!
קיין אָפּווענדונג אין דער שלאַכט!
ס׳העלפט קיין בייז נישט צום ענטרינען.

9 אָט דאָס האָב אויך (איך?—רעד.) אויסגעפונען
איך האָב געפאָרשט און נאָכגעשפּירט
וואָס אונטער דער זון עס פּאַסירט
פון זייט,
צו זיין לייד,
א מענטש איבער מענטשן רעגירט!

---

*) אַלץ האָט זיין צייט, ווען עס גליקט.
**) דעם בייזן ווילן.

.22

10 און וואָס נאָך איך האָב געזען
באַגראָבענע פאַרברעכער גייען
פריי אין שטאָט אַרום.
געקומען פון אַ הייליגער שטעל
און רימען זיך: האָבן דאָס און יענץ געטאָן!
דום!

11 און קומען קומט עס דערפון,
וואָס נישט אויף דער שטעל,
וואָס נישט אַזוי געשווינד
ווערט נאָך דער זינד
דאָס אורטייל אויסגעפירט...
דאָס, וואָס מען זעט,
דאָס הונדערט זינד אַ מאַן באַגייט,—
און עס ווערט אים פראָלאָנגירט,—
דאָס פאַרפירט.
און ערדרייסט ס'מענטשלעכע האַרץ אין זיי
צו אַלערליי
בייז. 66)

12 איך ווייס,
אַז גוט וועט זיין
נאָר דעם גאָט־פאָרכטיגן אַליין,
וואָס היט זיין געבאָט! 67)

13 און נישט לאַנג וועט געראָטן,
דאָס נישט לאַנג לעבט דער מענטש פון זינד,

דאָס ער ענדלעך פאַרשווינדט,
ווי דער שאָטן,
*ווייל ער פאָרכט זיך נישט פאַר גאָט 68)

14 שלעכט
איז אָבער דאָ אויף דער ערד,
אָפט איז א מאַן גערעכט
און ווערט ווי א זינדיגער באַלוינט
און פאַרקערט :
עס ווערט געשווינט
דער שלעכטער
און לעבט, ווי א גערעכטער.69)

15 דום. און פאַר'ן מאַן
איז אונטער דער זון פאַראַן
נישט מיין,
ווי דאָס ביסל פרייד :
עסן, טרינקען און לוסטיג זיין.
דאָס זאָל'ם...
אין... 70) *)
— — — — — — — — — —71)

ט.

.23

1 דאָס אַלץ האָב איך צום האַרץ מיר גענומען,
און פון דעם אַלעם — אַרויסבאַקומען,
דאָס (אויך—אויסג.) קלוג און גערעכט —

---

* דאָ אין דער הויפט־וואַר. אויסגעריסן ביז קאַפּ. ט.—רעד.

אזוי די הערן ווי די קנעכט ! —
זיינען אלע ביי גאט אין דער האנט !
אויך איבער'ן מענטשלעכן פארשטאנד
איז זיין האסן און זיין ליבן...
אלץ פון פריער—פארגעשריבן
איז אלץ מיט אנאנד.72)

2 און איין לאז דערגרייכט
דעם גערעכטן, ווי דעם אומגערעכטן,
אלץ איינס, אומריין און ריין.
*און צי געאפפערט ווערט צי ניין,
און דעם גוטן און דעם שלעכטן,
און ווער עס איז צום שווערן לייכט
און ווער—פון שווערן אפגעהיט...
אן אונטערשייד ! 73)

3 פון אלעם, וואס אונטער דער זון פאסירט
די שלימסטע נייט !
און דאס הארץ פון מענטש איז פון בייז פארפירט
פול דאס הארץ צעלאזנקייט
ביי דער גאנצער לעבנס-צייט,
און דערנאך — צום טויט ! 74)

4 וועמען געזאגט איז : בלייב !
האפט ביז דער לעצטער שטונד ;
בעסער אלס דעם טויטן לייב
איז דעם לעבעדיגן הונט... 75)

5 דער לעבעדיגער זעט זיין טויט פאַראויס,
דער טויט איז פון יעדן וויסן בלויז!
און קיין פארגעלטונג און קיין לוין
איז פאר'ן טויטן נישט פאַראַן;
לאַנג פארגעסן שוין
איז דער טויטער מאַן.

6 און זיין ליבשאפט, האס און נייד —
פארגעסן מיט דער צייט!
אין דעם, וואָס אונטער דער זון געשיט,
נעמט שוין נישט קיין טייל דער טרויט!

7 גיי, עס מיט פרייד
דיין ברויט,
וואוילגעמיט 76)
טרינק דיין וויין,
דען גאָט אליין
האָט שוין לאַנג דיין טון געוויליגט!

8 *און שטענדיג וויס זאָל זיין דיין קלייד!
און געבילינט
צום קאָפּ דעם אייל! 77)

9 און זע מיט דער פרוי, וואָס ליבסט, א לעבן!
איבער דער נישטיגער לעבנס-צייט,
וואָס איז דיר אונטער דער זון געגעבן...
דאָס איז דיין טייל

אין לעבן
אונטער דער זון פאַר דיין מיזעליגקייט
און דיין גאַנץ באַשטרעבן! 78)

10 און וואָס צו טאָן דו ביזט אימשטאַנד,
וואָס עס דערגרייכט דיין האַנט
טו מיט אייגענער קראַפט,
דען קיין וויסן און קיין פאַרשטאַנד,
און קיין רעכנשאַפט
און שוין גאָר נישט פּאַסירט
אין גרוב, וואוהין דו ווערסט געפירט!
דאָרט קען שוין גאָרנישט געשען...

.24

11 און נאָך אונטער דער זון געזען!
נישט דער פילנקער—דאָס געיעג
און נישט דער העלד די שלאַכט געווינט.
דער קלוגער אָפט קיין ברויט געפינט
און דאָס רייכטום און פאַרמעג
זיך נישט מיט פאַרנונפט געזעלט, —
נישט דער פאַרשטענדיגער געפעלט
און געפינט לייטזעליגקייט,
איבער אַל' צופאַל און צייט. 79)

12 און קיינער וויים, ווען זיין צייט וועט קומען,
ווי די פיש אין א בייזער נעץ פאַרנומען,
ווי די פייגל אין די פאַלן...

און גלייך מיט זיי, אויף דער צוקונפט בלינד
צאַפּלט דאָס מענטשן־קינד, —
פון זיין אונטערגאַנג באַפאַלן! 80)

13 און א קלונשאַפט אונטער דער זון געזען
(איך האַלט זי נישט פאַר גרינג!)

14 א שטאָט — א קליינע געווען,
מאַנשאַפט ווייניג...
באַפאַלט זי א גרויסער קעניג,
אַרומגענומען מיט טורמען א רינג!

15 איז אין דער שטאָט פאַראַן
א קלוגער נויטבאַדערפטיגער מאַן
און ער האָט א רעטונגס־מיטל געפונען.
*און די מאַנשאַפט איז אנטרונען, —
און עס האָט קיינער נישט אין זינען
דעם אָרעמאַן —

16 איך טראַכט:
בעסער וויסן...
אָבער... *)

---

*) דאָ איז דער מאַנוסקריפּט צעריסן, עס פעלט טעקסט ביז קאַפּ. י. — רעד.

י.

25.

1 א טויטע פליג אין ווירצער'ס טאָפּ
פאַרדאַרבט דעם אייל, יערט אים אויף. 81)
ער' און וויסן, ווען דומהייט א נאָפּ,—
קוועלט עם ארויף! 82)

2 זיין רעכטע האנט
דעם קלוגנ'ס הארץ באַפּעלט;
מיט דער לינקער זיך קוועלט
דער נאר! 83)

3 און אויך אין וועג (ווי אָן פארשטאַנד!)
*מאַכט ער אַלעמען באַקאַנט:
איך בין א נאר! 84)

— — — — — — — — — — —

4 האָסט אָנגעמאַכט דיין הערשער פאַרדראָס,
דיין פּלאַץ נישט פאַרלאָז!
אויסגעהאַלטנקייט מאַכט לינד
די שווערסטע זינד!

5 האָב איך אונטער דער זון א בייז דערקענט:
א פאַרזעען פון רעגענט!

6 הויך און העכער—דער נאַר געשעצט,
פאַרדינטע לייט — ארונטערגעזעצט!

7 געזען האָב איך, קנעכט רייטן אויף פערד.
און הערן, גלייך קנעכט, צו פוס אויף דער ערד!

8 דער אונטערגראָבער פאַלט אָפּט אַליין
אין געמאַכטן גרוב אַריין;
*ווער אין צוים זיך איינגעריסן,—
ווערט ער פון א שלאַנג געביסן!

9 ווער שטיינער רוקט, דער שלאָגט זיך אָן,
דעם האָלצנהעקער פלעט א שפּאָן!

11 און אויב שטיל, אָן קלאַנג
עס בייסט די שלאַנג
מיט'ן בארעדער, וואָס איז די מער? 85)

10 *)ס'אייזן שטומפּ, שארפט קיין שנייד
און מיט זיך, און ארבעט שווער...
קלוגשאפט שטעקט אין פאָרבערייט 86)

12 א קלוגער רעדט — עס האָט א חן,
אין די רייד טוט דער נאר פארשטריקן, 87)

13 הויבט אָן דום, ענדיגט געמיין.
און רייד אזוי פיל. 88)

---

*) אין מאַנוסקריפּט קומט דער פסוק 11 פאַר'ן פסוק 10. אין דעם ענדגילטיגן טעקסט זיינען זיי אויסגעשטעלט אין דעם ריכטיגן סדר.— רעד.

14 קיין מענטש ווייס, וואָס דערפון וועט זיין,
וואָס עס טוט זיך הינטער זיין רוקן, 89)
און פירט צו קיין ציל!

15 (ניטאָ אין הויפט־וואר.—רעד.) 90)

16 וויי דיר, לאַנד,
*פון יונגן קעניג׳ס לייכטער האַנט
*רעגירט,
און באַגינען טיש געפירט
ווערט ביים עדלשטאַנד...

17 וואויל, דיר, לאַנד!
וואו פעסט און פריי דער קעניג שאַפט;
צו דער צייט
עסן זיינע עדללייט
און צוליב קראַפט,
נישט צוליב טרינקען.

18 אין פוילקייט מוז דער באַלקן זינקען.
אָפּגעלאָזט די הענט, —
וויינען די ווענט!

19 (ניטאָ אין הויפט־וואר.—רעד.)

20 אין דער היים ביי זיך
אין שטילסטן אָרט
קיין קעניג פלוך,

*קיין רייכן שילט אין שלאָפגעמאַכט, (שלאָף־
געמאַך ?—רעד)

דער פויגל פון הימל כאַפּט דאָס וואָרט,
פלינלמאַן צעטראָגט די זאַך. 91)

יא.

1 דיין פּאָרדאַט איבער וואַסער שפּרייט ;
דו געפינסט עס מיט דער צייט...

2 אויף זיבן צי אַכט צעטייל דיין ברוים.
דען וואָס פאַר א נויט
עס קען קומען אויפ'ן לאַנד,
איז דיר אומבאַקאַנט !

3 ווען רעגן־פול א וואָלקן וואַרט,
גיסט ער אויף דער ערד ;
און פאַלט א בוים, אָסט צי נאָרד,
ר'בלייבט שוין דאָרט !

4 זייעט נישט — ווער ווינטן היט ;
*וואָלקן־קוקער, האָט קיין שניט.

5 דען גאָט'ס ווערק און וואָס ער מאַכט
דאָס ווייסט נישט קיינער,
ווי מע ווייסט נישט, צווישן ביינער,

דעם צוג פון ווינט אין פולער טראכט;
ווערט קיין באשייד דערויף געפונען!

6 זייע דיין זאמען באגינען
און לאז נישט אפ צו אוונט־צייט,
דען דו קענסט נישט וויסן,
וועלכער עס געדייט.
און מעגלעך, דאסביידע טויגן. 92)

7 און זיס איז דאס ליכט; די זון צו געניסן
איז אזוי גוט פאר די אויגן. 93)

8 זאל צו מאל
א מענטש לעבן יארן אויף יארן,
מיט אלע וועט ער זיך פרייען; אין זכרון
וועלן אים בלייבן, נישט ווייניג אין צאל,
...טעג...
...געקומען איז, נעמט זיין ווענ...94) *)

9 פריי דיך מיט דיין לעבנסקראפט,**)
יונג לעבן!
דיין איז, ווי לאנג יונג דו ביזט.
וואס דיין אויג זעט, דיין געלוסט

---

*) דא איז דער מאנוסקריפט אויסגעריסן און עס פעלן ווערטער פון די אנהויב שורות.—רעד.

**) דער פ. 9 פארמאגט ניט קיין גרונט־וואריאנט, נאר באשטייט בלויז פון וואריאנטן. מיר גיבן אין „הויפט־וואריאנט" דעם לעצטן וואריאנט, וועלכער באציט זיך אויפ'ן גאנצן פסוק 9.—רעד.

און דיין געשענק.
נאָר געדענק 95)
דאָס גאָט 96) ווערסטו געבן
אויף דעם אַלעם רעכנשאַפט. 97)

10 (ניטאָ אין הויפּט־וואר.—רעד.)

— ——

יב.

1 אָן באַשעפער געדענק יונגערהייט,
איידער ס'דערגרייכט שלעכטע צייט,
יאָרן, וואָס זיינען נישט ליב,
וואָס איז דיר אין זיי נישט געלעגן. 98)

2 ווען די זון ווערט טריב
*און דאָס ליכט, מאָנד און שטערן,
און דער וואָלקן קומט צוריק נאָכ'ן רעגן...99)

3 ווען פאַרצ־רט (פאַרצערט? פאַרציטערט?—רעד)
עס ווערן
די וועכטער פון דיין הויז,
די קריגער קרומען זיך אויס,
די מילנער, געמינער, בלייבן ליידיג שטיין,
די קראַטן־קוקער הערן אויף צו זען. 100)

4 און פאַרשפּאַרט אַרום דער גאַנג
דאָס גערויש פון מאָלן ווערט קוים געהערט.
אַ פויגל פּיפּצט, דער שלאָף געשטערט,
און דערנידערט די טעכטער פון געזאַנג,
געבויגן און בלייבט. (101

5 און עס שרעקט די קלענסטע הויך,
שטרויכלונגס אויף גלייכן וועג.
דער מאַנדלבוים האָט אָפּגעבליט
און די שנעקע שלעפּט זיך...
און די קאַפּערבער...
עס גייט די...*) (102
— — — — — — — — — (103

---

*) דאָ איז דער מאַנוסקריפּט צעריסן און עס פעלן די ווייטערדיגע פסוקים 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 — ביז'ן סוף פון קהלת. עס איז בלויז פאַראַן אַ וואַריאַנט אויפ'ן פּסוק 7, געפונען אויף אַ באַזונדער בלעטעלע. — רעדאַקציע.

פֿאַרשיידענע וואַריאַנטן

1 וואָס בלייבט אים דערפון ?

2 פון דאָרט (קערט מען זיך אום—אויסגעמעקט).

3 סיין געדעכעניש ביי לייטן
פאַר ערשטע צייטן.1)
(און וואָס נאָך שפּעטער אונז פאַרבייטן.—אויסג)
און נאָך (שפּעטערע.—אויסג.) קומען און ווייכן
און נאָך שפּעטערע דערגרייכן
וועט זייער געדענקען אויך אַזוי ווייניג.

4 * איך קהלת בין געוועזן קעניג 2)
אין ירושלים
* אונטערטעניג
* איז ישראל מיר געוועזן.

5 (1) האָב איך קלוג (אַלץ.—אויסג.) געפאָרשט
(2) און קלוג געפאָרשט.

6 אין אומגליקלעכע באַשטרעבן.

7 צו באַשעפטיגן דערמיט.

8 אַלץ, וואָס אונטער'ן הימל געשיט,
איז איטל יאָגעניש נאָך ווינט.

9 (דען.—אויסג.) אַלע.

---

1) (פאַר דער לאַנג־פאַרשוואונדענער) צייט.
2) איך—קהלת—אין ירושלים קעניג.

10 עס זיינען אלע זאכן
נישט אויסצוגלייכן—קרום.
און פעל — נישט צו רעכט צו מאכן.

11 (1) (איך.—אויסג.) מעכט
וויסן און דערגיין וואס ווילד איז (און—אויסג.) שלעכט.

(2) איך וויל דערגיין
וואס שלעכט איז און ווילד, קלוג און געשייט...
אויף א נארישקייט:
וואס מער וויסן אלץ מער לייד.

12 (איך פרואוו.—אויסג.) געגום
און לוסטבארקייט.
עס האט מיין הארץ זיך נישט געשטילט.

13 צום געלעכטער זאג איך ווילד.

14 דאך, איך קלער:
* איך וועל באדן זיך אין ווין!
איך בין קלוג, אליין
געניסן וועל איך נארישקייט!

ביז איך וועל נישט געפינען באשייד,
וואס גוט איז און וואס געשייט
פאר'ן מענטשן־קינד אונטער דער זון,—

15 און (איך האב מיר.—אויסג.) זילבער און גאלד
(אנגעזאמלט, אויך. — אויסג.) אלערהאנט.

16 און (אויך.—אויסג.) נישט פארוויינערט (אויסג.) ווערט פון מיר.

17 פאר מיין מי מיין איינציג טייל.

18 (אויף וועלכע איך האב זיך אזויפיל געמיט
און ס'איז דום, דום.—אויסג.)

19 (און אין באטראכט גענומען
וואס דום איז און קלוג.—אויסג.)

20 (און עס ווערט נישט געשוינט.—אויסג.)

21 (דאס אלץ.—אויסג.) וואס אונטער דער זון געשיט.
(ווייל אלץ איז.—אויסג.) א נישטיג ווינט־געפאנג.

22 ווער (נאך.—אויסג.)

23 (מיט זאמלען און באשטרעבן.—אויסג.)

24 (עס האט יעדער זאך איר צייט)
אלץ, וואס אונטער דער זון פאסירט
האט זיין צייט באשערט.
א צייט—ווען מאן געבערט
און אויך צו שטארבן צייט!
ווען אויסגעוואָרצלט און געפלאנצט!
ווען ס'ווערט געטויט און ווען קורירט.
ווען געבויט און ווען צעשטערט!
און אויף געלעכטער און אויף טרערן.
און געקלאָגט און ווען געטאנצט.
און ווען שטיינער ווערן צוזאמענגעפירט.
* און ווען געהאלזט און אפגעווענדט.

און ווען מען זוכט, און מע׳פארלירט!
* און ווען געקארגט און ווען פארשוועגדט.
צונויפגעגנייט און אפגעטרענט!
* און אויף שווייגן און אויף רייד!
* אויף ליבן צייט, אויף האסן צייט
* און אויף פרידן און אויף שלאכט!
און דער פלייסיגער וואס מאכט
מיט זיין מי? און איך זע איין,
דאס פון מעכטיגן געגעבן
איז דעם מענטשן דאס באשטרעבן
* ער זאל דערמיט באשעפטיגט זיין.

25 זע איך איין;
נישט פאראן קיין אנדער שטרעבן
נאר לוסטיג זיין
(און זיך גוט צו טאן אין לעבן...—אויסג.)

26 איז עס אבער מענטשן־גערייד...—אויסג.

27 געווינען דאס זעלבע (שוין—אויג.) אמאל.

28 נאריש און ווינט־געיעג—(אויסג.)

29 (1) (גייסט צום מעכטיגן אין הויז אריין,
* זע אויף דיינע פיס געאכט
און ליבער שטיל געהארכזאם זיין,
אלס ווי נארן פיל אפפער־שלאכט,
* דען עס ווייסן נישט די לייט
ווי גוט צו מאכן א בייזע זאך).

(2) (און ליבער איז (שטיל—אויסג.) געהאָרכזאַם זיין
אַלס פון אָפּפער פיל געשלאַכט
ווי עס טוען די נאַרישע ליט,
וואָס וויסן נישט, ווי גוט געמאַכט 1)
עס ווערט פאַר גאָט א בייזע זאַך!—אויסג.

30 (און פאַר אים דיין מויל באַוואַך 2)
נישט פאַרכאַפּ זיך אויף די רייד,
ער איז אין הימל, דו—אויף דר'ערד,
און דאַרום—קיין רייד געמערט!—אויסג.)
* גייסט צו טאָן אין הויז אריין
* זע אויף דיינע פיס געאַכט

31 (עס קומט דער טרוים מיט פילערליי.
און דער נאַר מיט פלוידעריי.—אויסג.)

32 פון העכערן נאָך איבער זיי.

33 שפּייזן שפּייזט די ערד.
און די מענגע דינערשאַפט
ברענגט קיין נוץ.

34 (זעט—אויסג.) קיין נוץ.

35 * (פון זילבער זאַט נישט ווערט,
ווער זילבער ליבט און זיך פאַרשאַפט.—אויסג.)

36 דאָס גוטס ווערט גרעסער און גרעסער

37 ווי פון דער.—אויסג.

1) זיי וויסן נישט, ווי גוט געמאַכט.
2) און פאַר גאָט דיין מויל באַוואַך—אויסג.

38 און וואָס (האָט ער.—אויסג.) דערלעבט איבער דער צייט.

39 (1) (און ווירקלעך דער מאַן, וואָס גאָט האָט באַשערט
רייכטום און גיטער און נישט וואַרווערט
צו באַהערשן זיין פאַרמעגט
און צו צערן, צו געניסן זיין מי מיט פרייד) 1
און האָט זיין טייל זיך אָפּגענומען,
האָט א געשענק 2) פון גאָט באַקומען
געדענקט נישט פיל.

(2) און יעדער מאַן, וואָס גאָט האָט באַשערט
רייכטום און גיטער און נישט פאַרווערט
פון זיין מי זיין טייל צו באַקומען (געניסן) 3)
האָט געשענק פון...

(3) צו צערן (און געניסן.—אויסג.) מיט פרייד פון זיין פאַרמעגן

און האָט פון זיין מי זיין טייל גענומען
דער האָט א געשענק פון גאָט באַקומען
נישט פיל געדענקט ער פון זיינע טעג
גאָט האָט אים מיט פרייד פאַרנומען.

---

1) **צו צערן פרייד מיט פרייד.**
2) א געשענקען.
3) (1) צו צערן מיט לוסט און צייט.
(2) צו צערן איבער דער צייט זיין מי.

40 (1) אונטער דער זון איין אומגליק פאראן.
און דריקט אזוי שווער.
גיט גאָט א מאַן 1)
* רייכטום, גיטער און ער
קען זיך באַשערן
יעדן הארציגן באַגער.
און האָט ער פאַרזאָגט
צו הערשן איבער דעם,
דערפון צו צערן,
און אַ פרעמדער עס פאַרצערט.
(2) און אונטער דער זון איז אומגליק פאראַן,
וואָס טרעפט אזוי שווער.
א מאַן, 2)
וואָס גאָט גיט רייכטום, גיטער און ער,
וואָס דאַרף זיך נישט פאַרווערן
קיין הארציגן באַגער. 3)

41 ווען ער הונדערט זין געבער
און לעבט לאַנג, לעבט וואָס מער
און איז פון האָב און גוטס נישט זאַט
* און קיין באַגרעבעניש געהאַט —
(1) ענדער שוין 4) א מפּיל־קינד,

---

1) לייטזעליגט.
אָן א מאַן.—אויסג.
2) (גאָט גיט.—אויסג.)
א מאַן.
3) וואָס א הארץ נאָר קען באַגערן.
4) בעסער שוין.

וואָס קומט און פֿאַרשווינדט.
* אין פינצטערנישט געקומען, אין פינצטערניש נעעקט,
און מיט פינצטערניש דאָס נאָמען פאַרדעקט.
(2) איז ליבער שוין א מפיל־קינד, 1)
וואָס אין דער פינצטערניש קומט און פאַרשווינדט.
מיט 2) פינצטערניש דעם נאָמען פאַרגאָסן.

42 קיין זון געזען, קיין ליכט גענאָסן 3)—אויסג.

43 (1) א מענטש מיט זיך פאַר דער קעל;
און נישט זאַט ווערט די זעעל!
(2) די מי פון מענטש איז פאַר דער קעל,
און די זעל
די האָט קיינמאָל נישט גענוג...

44 און דום צי קלוג,
ס׳איז קיין אונטערשייד פאַראַן.

45 און וואָס געקומען (איז געקומען.—אויסג.)

46 פאַראַן רייד.

47 און פיל רייד, פיל נישטיגקייט
און דער מענטש פאַרמאָגט נישט מער!

---

1) איז ליבער שוין נאָכט.—אויסג.
2) אין.—אויסג.
3) קיין ליכט גענאָסן, קיין זון נישט געזען.

48 און ווײַם דען ווער 1)
וואָס פאַר'ן מענטש איז געשײַט
אין זײַן נישטיגער לעבנס־צײַט,
* וואָס ער ,ווי א שאָטן פאַסירט.

49 ענדער אין הויז פון טרויער צו ווײַלן
אַלס צום 2) טרינקערהויז צו אײַלן.
דער טויט (דער—אויסג.) איבער אַלעם שוועבט.

50 ערגער ס'געזיכט.

51 צום הויז 3)

52 (דאָס—אויסג.) קנאַקן פון דערנער אונטער'ן טאָפּ.
אזוי דאָס געזאַנג פון נאַרישן קאָפּ.

53 און אַלץ מיט אַנאַנד—
נישטיג נישט!
דער רויב דעם קליגסטן מאַן צעמישט,
און מאַכט דאָס גאַנצע האַרץ צו שאַנד!

54 (1) בעסער דער ענד פון א זאַך
אַלס דער אָנהויב.
בעסער לאַנג־ אַלס הויכגעמיט.
און לאָזט (לאָז?) דײַן צאָרן נישט לײַכט אַרויס
דען צאָרן רוט אין נאַרן־שויס.

---

1) און ווער וועט זאָגן אויף געווים.—אויסג.
2) אַלס אין.—אויסג.
3) צום (האַרץ).

(2) נישט אין אָנפאַנג ערשט צו ענד
ווערט יעטווידע זאַך דערקענט.
ענדער לאַנג־אַלס הויכגעמיט.
* און לייכט אין צאָרן ברעך נישט אויס ;
צאָרן ליגט אין נאַרן־שויס.

55 (1) נישט זאָג : וואָס איז עס געשען ?
אין אַמאָליגע צייטן איז בעסער געווען 1)
נישט אויס קלוגאַשאַפט טוסטו פרעגן.
גוט איז קלוגשאַפט מיט פאַרמעגן 2)
דערהויפּט פאַר די, וואָס זעען די זון.
אין שאָטן פון וויסן, אין שאָטן פון געלט,
שטייגערט די וויסנשאַפט
און שטייגערט דעם קענער'ס לעבנס־קראַפט.
(2) און זאָג נישט, וואָס איז עס געוואָרן ?
די אַלטע צייטן זיינען בעסער געווען אַלס איצט,
נישט אויס קלוגשאַפט איז דאָס פרעגן.
גוט איז וויסן מיט באַזיצט
נאָך מער פאַר די, וואָס זעען די זון.
אין שוץ 3) פון וויסן, אין שוץ פון זילבער
קלוגשאַפט לעבעדיג מאַכט.
(3) פרעג נישט : וואָס איז עס געשען,

פאַרוואָס איז פאַרצייטן בעסער געווען ?
וואָס האָסטו דערפון —

1) און זאָג נישט : עס איז בעסער געווען.
2) גוט איז צו פאַרשן ווען מען באַזיצט.
3) אין (שאָטן).

פון (נאַרישן.—אויסג.) פרעגן 1)
גוט איז וויסן מיט פאַרמעגן
(דערהויפּט פאַר די, וואָס זען די זון.—אויסג.)
אין שאָטן פון (זילבער.—אויסג.) אין שאָטן פון געלט
ניט לעבנסקראַפט
די וויסנשאַפט.

(4) און נישט זאָג:
דאָס אמאָל איז בעסער געווען.
וואָס איז עס געשען,
וואָס ערגער ווערט מיט יעדן טאָג...
(וואָס פאַר א נוץ
האָט דאָס פרעגן—אויסג.) 2)
גוט איז וויסן מיט פאַרמעגן.

(5) און נישט זאָג, וואָס איז (עס) געשען?
אמאָליגע צייטן איז בעסער געווען.
פאַרוואָס פאַרשלימערט זיך צייט? 3)
איז אזא פרעגן
איז גאָרנישט. 4)
גוט איז וויסן ביי פאַרמעגן.

(6) און נישט זאָג

---

1) נאַריש איז דאָס פרעגן.
2) (1) וואָס פאַר אַ נוץ ברענגט דאָס פרעגן.
(2) נאַריש פרעגן, וואָס ברענגט קיין נוץ.
(3) דען דאָס פרעגן האָט קיין נוץ.
3) פון וואַנען קומט די שלעכטע טע־
4) דו פרעג נישט, זוך נישט געשייד.

וואָס איז עס געווען (1
אמאָליגע צייטן איז בעסער געווען
און ערגער ווערט מיט יעדן טאָג (2
נישט אוים קלוגשאַפט טוסט עס פרעגן. (3

(7) (פריער ערווערב דיר דיין פארמעגן (4
דאַן האָט וויסן א נוץ.
אין וויסן שוץ, אין זילבער שוץ,
דאַן וואָס מער וויסנשאַפט)...

(8) אָנגענעמער די זון צו געניסן (5
אין טאָפּלטן שאָטן פון זילבער און וויסן
וויסן, דערהויפּט די וויסנשאַפט,
איז די קוואַל פון לעבנסקראַפט.

(9) און נאָך מער
פאַר די זונען־זעער
גוט איז באַשטעלט
אין שאָטן פון וויסן

---

1) (און נישט פרעג) וואָס איז עס געשען.
2) (1) און נישט זאָג,
אויב דו האָסט א שלעכטן טאָג
(2) און נישט רעד פון אונטערשייד
צווישן היינט און נעכטיגן טאָג.
(3) און פרעג נישט אויף קיין אונטערשייד
צווישן איצט און אַמאָל געווען
3) (וואָס האָסטו דערפון פון אַזאַ פאַרשן און פרעגן).
4) גוט איז קלוגשאַפט מיט ערווערב.
5) גוט איז די זון צו געניסן.

אין שאָטן פון געלט...
און וואָס מער וויסן, מער לעבנסקראַפט
גיט די וויסנשאַפט.
* און וואויל איז די, וואָס די זון געניסן 1)
* אין טאָפּלטן שאָטן פון זילבער און וויסן —
און וואָס מער וויסן, לעבנסזאַפט
קוועלט פאַר זיי די וויסנשאַפט 2)

56 און זע גאָט (גאָט'ס ?) וועלט !
זי גלייכט נישט אויס וואָס קרום געשטעלט ! 3)

57 גוטע טעג לעב אין גענוס
און די שלעכטע אָן פאַרדרוס,
דען די גוטע און שלעכטע צייטן
האָט גאָט געמאַכט איינס געגן צווייטן
דער מענטש זאָל נאָך אים גאָרנישט געפינען.

58 וואַריאַנטן צו די פּסוקים 19, 20, וואָס זיינען
אין הויפּט־וואַריאַנט ניטאָ.
(1) דעם קלוגער (קלוגן ?) שיצט דער פאַרשטאַנד 4)

בעסער (די) אַלס די שילדן־טרעגער צען,
וואָס זיינען אין שטאָט געווען.

---

1) וואויל די, וואָס די זון געניסן.
2) און פאַרשן וואָס מער, דען וויסנשאַפט.
(איז פאַר זיי לעבנסזאַפט.—אויסג.)
3) (1) נעם גאָט'ס וועלט.
ווי זי איז.
(2) ווי זי איז נעם גאָט'ס וועלט.
4) (שיצט בעסער זיין) פאַרשטאַנד.

און נישטאָ קיין מענטש אין לאַנד,
וואָס זאָל זיין דורכאויס גערעכט 1)

(2) דעם קלוגן שיצט זיין פאַרשטאַנד
מער ווי די הערשער צען, 2)
וואָס זיינען דאָ אין שטאָט געווען.
און ס'איז אין לאַנד קיין מענטש פאַראַן,
וואָס זאָל שטענדיג זיין גערעכט,
וואָס זאָל נישט האָבן קיין פעלער געמאַכט.

59 און אויף פרעמדע רייד נישט אַכט.

60 דען ביי זיך אין האַרץ געזוכט.

61 (1) אַלץ געפּרואווט, געזוכט באַשייד,
געמיינט כ'בין קלוג, עס איז ווייט!
ווייט איז וואָס פאַרגאַנגען
און טיף, נישט צו דערלאַנגען...

(2) (דאָס אַלץ געפאָרשט, געפּרואווט, געזוכט 3)
און געמיינט, איך וועל דערגיין
און עס איז נאָך פון מיר ווייט.
עס איז נאָך ווייטער ווי געווען,
און טיף נישט ארויסצובאַקומען!—אויסג.)

---

1) און נישטאָ קיין (גערעכטער).
וואָס זאָל נאָר גוטס טאָן און א פעל.
2) קלוגשאַפט שיצט דעם קלוגן מאַן.
בעסער אַלס די הערשער צען.
3) דאָס אַלץ געפאָרשט, באַשייד געזוכט.

(3) זוך איך און פאָרש, קליג מיך און פּרואוו,
און געמיינט איך וועל דערלאַנגען 1)
ווייסט (ווייט?) פון מיר! וואָס אָפּגעגאַנגען 2)

62 (איך האָב צום הארצן זיך גענומען:
צו פאָרשן, וואָס עס האָט א האפּט,
וואָס ס'איז קלוג און רעכנשאַפט.—אויסג.)

63 (1) צו דעם קלוגן ווער זיך גלייכט?
ווער נאָך וויים א זאַך באַשייד?
מענטשן־קענערשאַפט זיין געזיכט 3) באַלייכט
און זיין אָנבליק—פעסטיגקייט.

(2) צו דעם קלוגן ווער זיך גלייכט,
און זאַך־באַשייד ווער טראָגט ארוים? 4)
זיין געזיכט באַלייכט
מענטשן־קענערשאַפט;
און מיט קראַפט
צייכנט זיך זיין אָנבליק אוים.

(3) צו דעם קלוגן ווער זיך גלייכט?
און אין געריכט, ווער טראָגט אוים (אַרוים?)
דעם זאַך־באַשייד?

---

1) און געמיינט אָט־אָט געפין איך וואָס באַשייד.
2) וואָס געוועזן, דאָס איז ווייט.
3) (זיין אָנגעזיכט).
4) זאַך באַשייד ווער טראָגט אַרוים.
מעסט זיך מיט דער(ם?) קלוגן ווער?
ווער נאָך ווייסט ווי ער...

מענטשן־קענטעניש באַלייכט
זיין אַנגעזיכט.
עס צייכנט זיך זיין אַנ...

(4) צו דעם קלוגן ווער זיך גלייכט?
ווער נאָך ווייסט דעם זאַך־באַשייד? 1)
מענטשן־קענערשאַפט באַלייכט
זיין אַנגעזיכט; מיט פעסטיגקייט
צייכנט זיך זיין אַנבליק אויס.

64 (1) קעניג׳ס מונד אויפגעפאַסט! דארום 2)
ווי דו ביי גאָט געשוואָרן האָסט.
נישט געאיילט דיין אָרט פארלאָזט.

(2) ראָט איך היטן דעם קעניג׳ס געבאָט,
און געדענק דיין שוואור ביי גאָט,
טרעט צוריק, נישט געאיילט;

(3) ראָט איך שטרענג דערפיל
דעם קעניג׳ס געבאָט
ווי געשוואָרן דו האָסט פאר גאָט.
נייסט פון אים...

65 רעכט און צייט דער קעניג היט;
אַלעם אין דער צייט פארגעלטיגט!

---

1) דארום קעניג׳ס מויל געהיט!
2) אָפּ.—אויסג.

66 (1) און ווירקלעך איך האָב פאַרנומען, 1)
עס זיינען באַשטאַטע פאַרברעכער געקומען,
זיי גייען פון א הייליגער שטעל
און רימען נאָך זיך פרעך 2)
(מיט זייער פאַרברעך.—אויסג.) זיי האָבן.
דום! ווייל נישט אויף דער שטעל
די שטראָף נאָך דעם ווערט אויסגעפירט.
ווי אָפט מען זעט, 3)
דאָס הונדערט זינד א מאַן באַגייט
און עס ווערט אים פּראָלאָנגירט
מאַכט זיי דרייסט, 4) דאָס פאַרפירט
צו אַלדאָס בייז.

(2) און געזען האָב איך פיל:
קומען באַשטאַטע פאַרברעכער,
גייען פון הייליגן אזיל
און באַנעמען זיך נאָך פרעכער
רימען זיך מיט זייער טון, 5)
דאָס בייזע קומט דערפון,
וואָס עס ווערט נישט געשווינד
די פאַרגעלטונג אויסגעפירט. 6)

---

1) און ווירקלעך איך באַמערק.
2) און רימען נאָך זיך פרעך אין שטאָט.—אויסג.
3) ווייל (דאָס וואָס) מען זעט.
4) (דאָס) מאַכט זיי דרייסט.
5) גערימט זיך דאָס און יענץ געטאָן.
6) וואָס נישט (אַזוי) געשווינד
ווערט די פאַרגעלטונג אויסגעפירט.

ווייל מען זעט 1)
* דאָס הונדערט זינד א מאַן באַגייט
* און עס ווערט אים פּראָלאָנגירט,
פון דעם ווערן זיי פארפירט. 2)

(3) און וואָס איך האָב געזען
פארשטאָטע פארברעכער גייען
פון א הייליגן שטעל
און געגאַנגען אין שטאָט ארום,
באַרימט זיך דאָס און יענץ געטון,
דאָס איז דום
און עס שטאַמט דערפון,
(וואָס דאָס אורטייל אויף דער זינד
ווערט נישט אויסגעפירט געשטעל.—אויסג.)

(4) (מערק איך פיל
זינדער פארשטעקטע
אויפסניי אנטפלעקטע. 3)
געקומען פון א הייליגן אזיל
גייען אין שטאָט ארום פרעך
און רימען זיך מיט זייער פארברעך—אויסג.)

---

1) (און אַז) מען זעט
2) אַט מאַכט זיי דרייסט.
צו אַלדאָס בייז.
3) (פלוצלונג אַנטפלעקטע).

(5) מערק איך זינדער פאַרשטעקטע
אויפס ניי אנטפּלעקטע
(גייען פון א הייליגער שטעל 1)—אויסג.)

(6) געזען
פאַרשטאַטע פאַרברעכער קומען,
זיי גייען פון א הייליג אָרט
און רימען זיך אין שטאָט:
זיי האָבן רעכט געטאָן.

(7) און וואָס איך האָב געזען
אין שטאָט ארום גייען,
מאַנכע באַשטאַטע פאַרברעכער 2)
קומען פון א הייליגן אָרט. — — — —

67 און איך וויים
דאָס 3) גוט וועט זיין
נאָר דעם גאָטספאָרכטיגן אליין.

68 דעם זינדיגן 4) קען א ווייַלע געראָטן.
ר'וועט פאַרשווינדן ווי א שאָטן
דאָס 5) ער קיין לאַנג לעבן האָט.
ווייל ער פאָרכט זיך נישט פאַר גאָט.

---

1) פון א הייליגער שטעל געקומען.
2) באַשטאַטע פאַרברעכער(פיל).
4) (און דעם זינדיגן)
5) (דען).

69 (1) איז אויף דער ערד אן אומרעכט פאַראַן
ווערט א רעכטשאַפענער מאַן
אָפּט ווי א זינדער באַלוינט
און דער זינדער 1) געשוינט
און עס גייט אים.

(2) און דאָך איז עס נישט רעכט, 2)
וואָס עס געשיט דאָ אויף דער ערד.
טרעפט א מאַן איז גערעכט 3)
און ס'איז אים דעם בייזנ'ס לאָס באַשערט.
און דער שלעכטער ווערט געשוינט
און גלייך א גערעכטער געלוינט.
(דאָס האָט אָבער אויך קיין ווערט.—אויסג.)

(2) דאָך ווי.—אויסג.
שלעכט
פירט זיך דאָ אויף דער ערד... 4)
אָפּט איז א מאַן גערעכט
און ווערט ווי א זינדער באַלוינט,
און דער זינדיגער ווערט געשוינט
און באַקומט דעם גערעכטנ'ס טייל.—אויסג.)

(3) איז פאַראַן אַ נישטיגקייט
וואָס געשיט דאָ אויף דער ערד.

---

1) ווערט.
2) און דאָך איז א בייז פאַראַן.
3) (טרעפט—אויסג.) דעם גערעכטן מאַן.
4) (1) (דום—אויסג.) פירט זיך דאָ אויף דער ערד.
(2) און דאָך איז נישט רעכט
(ווי עס.—אויסג.) פירט זיך דאָ אויף דער ערד...

ווערט דעם גוטן בייז באשערט
און געשווינט די בייזע לייט. 1)

70 (1) ליב איך איינציג און אליין
נאר די פרייד! אונטער דער זון 2)
האט דער מענטש נישט וואס צו טון
נאר עסן, טרינקען און לוסטיג זיין!
דאס איז באגלייטן אין זיין מיאיג לעבן,
וואס איז אים אונטער דער זון געגעבן!

(2) און איך שאץ דארום די פרייד! 3)
קיין אנדער גוט (ס?) איז פאר א מאן
אונטער דער זון דא נישט פאראן
נאר עסן און טרינקען און לוסטיג זיין.

71 װאריאנטן צו די פעלגדיגע פ. 16 און 17.

16 אלץ געפארשט און נאכגעקלערט,
אום צו קומען צום פארשטאנד,
וואס דא טוט זיך אויף דער ערד,
וואס מע יאגט זיך דורכאנאנד,
וואס קיין רו בייטאג מען האט
און מען זעט קיין שלאף ביינאכט.

(2) האב איך געפארשט און נאכגעקלערט
פלוג צו ווערן (און דערגיין.—אויסג.)
וואס דא טוט זיך אויף דער ערד.

---

1) און עס באקומט (באקומען) דער בייזער מאן (בייזע לייט)
וואס דעם גוטן צוגעהערט.
2) (און געלויבט זאל זיין די פרייד).
3) שאץ איך דארום די לוסטיגקייט.

17 און האָב איינגעזען, אַז גאָט
האָט דאָס אַלץ אַזוי געמאַכט,
דאָס דער מענטש זיך נישט דערוויסט 1)
וואָס אונטער דער זון עס דאָ געשיט 2)
און זאָל זיך מיען און זוכן אומזיסט.
עס איז דערפון
קיין באַגריף נישט צו געווינען,
און אויב דער קלוגער צו וויסן מיינט,
אים שיינט,
עס איז גאָרנישט צו געפינען.

72 דאָס אַלע צום האַרץ זיך גענומען,
פון דעם אַלעם אַרויסבאַקומען,
דאָס אַלץ איינס קלוג און גערעכט,—
די הערן און זייערע קנעכט
זיינען ביי גאָט אין דער האַנט!
און דער מענטשלעכער פאַרשטאַנד
שאַפט זיין האַסן און זיין ליבן
אַלץ אָנצייכנט; פאַרגעשריבן
איז אַלץ מיט אַנאַנד.

73 און איין לאַז דערגרייכט
דעם גערעכטן און אומגערעכטן
דעם וואָס אומריין איז און דעם וואָס ריין 3)
און צי געאָפּפערט ווערט צי ניין,

1) דאָס קיינמאָל זיך דער מענטש דערוויסט.
2) (1) וואָס דאָ געשיט אונטער דער זון.
(2) וואָס עס געשיט דאָ אונטער זון.
3) ווער עס איז אומריין (ווער ס'איז ריין).

און דעם וואָס איז 1) צו שווערן לייכט
און פון שווערן אָפּגעהיט... 2)
קיין אונטערשייד !—אויסג.

74 (1) דאָס שלימסטע, וואָס אונטער דער זון געשיט:
וואָס אַלע איין געשיק דערגרייכט!
און פול בייז און צעלאָזנקייט
איז דער מענטש אין זיין לעבנס־צייט.
(און.—אויסג.) שפּעטער 3) צו דער אונטערוועלט! 4)

(2) שלעכט וואָס אונטער דער זון געשיט,
דאָס איז איבער דער מאָס
און נאָך וואָס...

75 (1) ווער צום לעבן אויסגעקליבן,
האָט נאָך צו האָפן א גרונט 5)
דען בעסער דעם לעבעדיגן הונט
אַלס דעם לייב.

(2) דען איז געוויילט צום לעבן ווער
האָט נאָך צו האָפן א גרונט 6)
און בעסער איז דעם הונט,
אַלס דעם לייב, וואָס לעבט נישט מער.

1) און ווער עס איז.—אויסג.
2) פון שווערן אָפּגעהיט.
3) און דערנאָך.—אויסג.
4) און צו די טויטע איבערגעגעבן.
5) האָפט נאָך ווער.
6) דער האָפט.—אויסג.

(3) דען ווער געווײלט עס איז צום לעבן,
דעם איז האָפענונג געגעבן.

76 און וואוילגעמיט...

77 און נישט קאַרג צום קאָפּ דיין אייל.

78 און פאַרגעניגט לעב אָפּ דיין וועלט
מיט דעם ווייב, וואָס דיר געפעלט.
דאָס איז אונטער דער זון דיין טייל 1)
פאַר דיין גאַנצער מי און שטרעבן
אין דיין קורץ און נישטיג לעבן.

79 (1) ווידער זע איך 2) דאָ אויף דער וועלט,
נישט דער לייכט געווינט ס'געיעג
און אין געשלעג
זיגט נישט 3) דער העלד.
* דער קלוגער אָפט קיין ברויט געפינט
און פאַרמעג
זיך צו קלוגשאַפט נישט געזעלט
און נישט דער וויסנדער געפינט
לייטזעליגקייט.

---

1) דען דאָס קומט דיר, דאָס איז דיין טייל
פאַר גאָר דיין גאַנצער מי אין לעבן.

2) וואָס נאָך איך זע.

3) נישט זיגט.

(2) (נאָך וואָס אונטער דער זון באַטראַכט 1)
נישט דער פלינקער געווינט
דאָס געיעג
נישט דער שטאַרקער זיגט אין שלאַכט
* און פאַרמעג
זיך מיט וויסן נישט געזעלט.—אויסג.)

(3) מערק איך נאָך, דאָס אויף דער וועלט
נישט דער לייכטער — אין געיעג
און נישט דער שטאַרקער זיגט אין פעלד.
א קלוגער מאַן און הונגער־טעג
(און פאַרמעגן מיט פאַרשטאַנד

זעלטן גייען האַנט אַן האַנט.—אויסג.) 2)
און קיין אונטערהאַלט געווינט. 3)
און נישט וויסנדער געפינט
ליטזעליגקייט

(4) נאָך וואָס אונטער דער זון באַטראַכט.
נישט דער פלינקער ס׳געיעג געווינט.
נישט דער העלד זיגט אין שלאַכט.

---

1) און ווידער האָב איך באַטראַכט.
נישט דער פלינקער (דאָס געיעג) געווינט.

2) (1) און נישט האַנט אַן האַנט
גייט דאָס רייכטום מיט פאַרשטאַנד.

(2) רייכטום גייט נישט האַנט אַן האַנט
(מיט פאַרשטאַנד).

3) (1) (וויסן קיין פאַרמעג) געווינט.

און דער קלוגער אָפט קיין ברויט געפינט.
פאַרמעגן 1) צו קלוגשאַפט זיך נישט געזעלט
און נישט דער פאַרשטענדיגער געפעלט.

(5) נישט דער וואָס לייכט 2)
אין געלאף דאָס ציל דערגרייכט
(דאָס) אין קריג
נישט ביים 3) שטאַרקן בלייבט דער זיג.
* דער קלוגער אָפט קיין ברויט געווינט. 4)
לייטזעליגקייט נישט דער ויסנדער געווינט.

(6) און אונטער דער זון וואָס נאָך באַטראַכט:
נישט ווער ס'איז לייכט ס'געיעג געווינט
און נישט דער העלד זיגט אין שלאַכט.
א קלוגער אָפט קיין ברויט געפינט.
פאַרשטענדיגער קיין רייכטום מאַכט. 5)
און לייטזעליגקייט
דער קלוגער נישט געווינט,
דען איבער אַלעס צופאַל און צייט!

(7) און ווידער געזען, דאָס אויף דער וועלט
נישט דער פלינקער קומט געשווינד

1) רייכטום.—אויסג.
2) דאָס נישט דער וואָס לויכט.
3) (דעם).
4) פאַרמעג און וויסן גייען צעשייד.
5) רייכטום צום קלוגן זיך נישט געזעלט.—אויסג.

* נישט דער שטאַרקער זיגט אין פעלד.
* א קלוגער מאַן קיין ברויט געפינט
און נישט צוזאַמען האַנט אָן האַנט
גייט דאָס רייכטום מיט פאַרשטאַנד [1]
און דאָס ליטזעליגקייט
נישט דער וויסנדער געווינט.

(8) ווידער זע איך: אויף דער וועלט
נישט דער לייכטער — דאָס געיעג,
* נישט דער שטאַרקער זיגט אין פעלד;
דער קלוגער מאַן האָט הונגער־טעג.

(9) וואָס איך זע נאָך אויף דער וועלט,
נישט דער לייכטער נעמט ס'געיעג
* און נישט דער שטאַרקער זיגט אין פעלד.

80 (1) און דאָס בענטשן־קינד איז בלינד
פאַראויס זיין צייט זעט קיינער ניש', [2]
ווי אין בייזער נעץ די פיש,
ווי פייגל אין די פויגל־פאַנג. [3]

(2) און ווען די צייט וועט קומען,
דאָס פאַראויס זעט קיינער ניש',
ווי'ן (א בייזער נעץ) די פיש

---

1) גייט דאָס רייכטום מיט פאַרמעג.
2) (1) פאַראויס די צייט זעט קיינער ניש.
(2) די צייט פאַראויס דאָס זעט ער ניש.
3) ווי (די) פייגל אין דער פויגל־פאַנג (געפאַלן).

ווי פייגל אין די פאנגען
אזוי ווערט אויך דער מענטש געפאנגען. 1)
פלוצלונג קומט זיין אונטערגאנג.

(3) צייט און צופאל אלץ רעגירט 2)
און קיינער ווייסט נישט ווען ס'פאסירט
און ווען עס קומט 3) ווייס קיינער ניש'.
ווי אין בייזער נעץ פארנומען
* (ווי די פייגל אין די פאלן...—אויסג.)

(4) (און—אויסג.)פאראויס זעט קיינער ניש',
* ווי'ן א בייזער נעץ די פיש
ווי די פייגל אין פויגל־פאנג
ווערט געכאפט דאס מענטשן־קינד. 4)

81 מאכט דעם גאנצן אייל צו שאנד.

82 (1) פיל ערן און פיל פארשטאנד
ווען דומהייט א נאפ,
קוועלט עס ארויף
מאכט אלץ צו שאנד.

(2) ער' און וויסן,—דומהייט א נאפ,
עס קוועלט ארויף.

1) אזוי ווערט דער מענטש (באנומען)
2) צייט און צופאל אלע דערגרייכט.—אויסג.
3) (און ווען עס קומען ווער)
4) כאפט מען אויף דאס מענטשן־קינד.

83 זיין רעכטע האנט דער קלוגער באפעלט 1)
(טוט, מיט דער לינקער דער נאר זיך קוועלט און
געלינקט)

84 (און אויך אין וועג אז הארץ—אויסג.) אים פעלט,
קינדיגט ער איך בין א נאר.

85 ווער די בייזע צונג באדארף!

86 ס'איז(ס'אייזן?) שטומפּ. ער מאכט קיין שארף
און ארבעט מיט דער לעצטער קראפט,—
אין צו באריים איז קענערשאפט!

87 (און זיך אליין
אין די רייד דער נאר פארשטריקט.—אויסג.)
אין אָנפאנג—דום, צו ענד—געמיין.

88 און פארשייט—אויסג.

89 און ער האָט אזוי פיל רייד—אויסג.
עס ווייסט קיין מענטש נישט, וואָס ס'וועט זיין!
און עס וועט נאָך אים געשען,
(אים קיינער דערציילט—אויסג.)

90 און דער נאר מי'ט און קוועלט,
און ווייסט נישט, וואו אהין ער גייט.—אויסג.

1) דער קלוגער באפעלט זיין רעכטע האנט.

91 (1) אין דער היים ביי זיך
אויף קיין קעניג קיין שלעכט געזאָגט,
אין שלאָף־געמאך 1) קיין רייכן פלוך,
דער פויגל פון הימל...

(2) אין שטילסטן צימער ביי זיך,
אין שטילסטן צימער קיין קעניג פלוך.

92 (1) פון באגינען 2) דיין זאָמען שפרייט,
לאָז נישט אָפּ אויך אָוונט־צייט
דו ווייסט דען, וועלכער בעסער איז? 3)
(און מענלעך איז.—אויסג.) אויב נישטביידע 4) טויגן.

(2) אין דער פרי דיין זאָמען שפרייט
נישט אָפּגעלאָזט אויך אָוונט־צייט
דו ווייסט נישט וועלכער בעסער איז
(און.—אויסג.) פילייכט וועלןביידע טויגן.

93 (1) און דאָס ליכט איז זיס,
און גוט איז פאַר די אויגן.

(2) און דאָס ליכט איז אזוי זיס,
און אזוי גוט פאַר די אויגן
די זון צו זען. 5)

94 (1) און זאָל א מענטש צו מאָל
לעבן יאָרן איבער יאָרן, 6)

1) אין שלאָף־געמעך קיין רייכן פלוך.
2) מאָרגן פרי—אויסג.
3) דו ווייסט נישט, וועלכער געדייט.
4) דאָס ביידע טויגן.
5) (די זון צו זען) איז גוט פאַר די אויגן.
6) א מענטש זאָל יאָרן איבער יאָרן לעבן.

אַלע וועלן פרייד אים געבן,
נישט ווייניג אין צאָל
(טריבע...—אויסג.) 1)

(2) און דעם מענטש זאָל מען שענקען
יאָרן אומצייליגע רייען
מיט אַלע וועט ער זיך פרייען
(און—אויסג.) וועט אויך טריבע טעג געדענקען: 2)
און זייער צאָל ווערט נישט לינד 3)
און אַלץ, וואָס געקומען איז, פאַרשווינדט!

95 (1) פריי דיך, יונג לעבן,
ווי לאַנג יונג ביזט. 4)
געניס 5) דיין פרישע לעבנסקראַפט
וואָס דיין...

(2) יונגערמאַן, ווי לאַנג יונג דו ביזט,
פריי דיך מיט דיין לעבנסקראַפט,
וואָס דיין אויג זעט, דיין האַרץ געלוסט...

(3) ווי לאַנג יונג דו ביזט,
פריי דיך מיט דיין לעבנסקראַפט,
געניס דיין יונג לעבן,
וואָס דיין אויג זעט, דיין האַרץ געלוסט,
נאָר...

4) אויך טריבע טעג.—אויסג.
2) וועט אויך (האָבן צו) געדענקען.
3) טריבע טעג און נישט לינד איז זייער צאָל.
4) (פריי דיך) ווי לאַנג יונג דו ביזט.
5) פריי דיך מיט.

(4) פריי דיך, אָ, יונג לעבן,
ווי לאַנג פריש און יונג דו ביזט,
פריי דיך מיט דיין יונגער לעבנסקראַפט
וואָס דיין אויג זעט, דיין האַרץ געלוסט,
איז דיין געשענק,
נאָר געדענק... 1)

96 דאָס (פּאָר) גאָט.

97 און נישט פאַרגעס, דאָס רעכנשאַפט
וועט אויף אַלעס גאָט דערלאַנגען.

98 (1) פון באַשעפער טראַכט (נאָך) יונגערהייט,
איידער עס קומט די בייזע צייט,
אין וועלכער ס'איז דיר נישט געלעגן.

(2) אין דעם באַשעפער געדענק יונגערהייט! 2)
איידער עס קומט די שלעכטע צייט,
די יאָרן וואָס זיינען נישט ליב...
(און די טעג גלייכגילטיג ווערן—אויסג.)

(3) און פון דיין באַשעפער געקלערט 3)
נאָך יונגערהייט,
* איידער עס קומט די בייזע צייט

---

1) נאָר וויים.

2) אָן באַשעפער דענק יונגערהייט.—
(איידער עס קומט...—אויסג.)

3) און פון באַשעפער פון דיינעם געקלערט.

און די טעג שווין אַן א ווערט 1),
ווען דו פרעגסט, וואָס האָב איך דערפון ?

99 (1) ווען טונקל ווערט די זון דיר ווערן
און דאָס ליכט — מאָנד און שטערן,
און צוריקקערן
ווערט דער וואָלקן נאָכ'ן רעגן.

(2) ווען די זון (פון אויב(ן)—אויסג.) ווערט טריב,
(און טונקל ווערט ווערן—אויסג.)
(און—אויסג.) דאָס ליכט, מאָנד און שטערן.
דער רעגן איז פאַרביי און פון אַלע עקן
(וואָלקן זיך שטרעקן...—אויסג.)

100 (1) און ס'וואקלען זיך די וועכטער פון (דיין—אויסג.) הויז
און די קריגס־לייט קרומען זיך אויס.
און די מילנער (מאָלן נישט מער, ליידיג גייען...
—אויסג.) 2)
די צאָל איז קליין
(און פאַרטונקלט די קראַטן־זעער.—אויסג.)

(2) און עס וואקלען זיך די וועכטער פון דיין הויז
און די קריגער קרומען זיך אויס,
און די מילנער שטייען פוסטע פאַס 3).

---

1) די יאָרן וואָס האָבן פאַר דיר אַ ווערט.—אויסג.
2) און די מילנער שטייען פוסט און פאַס.—אויסג.
3) פוסט און פאַס.

די קליינע צאַל געניגט נישט מער.
און די וואָס דורך די לעכער קוקן 1) ווערן שוואַרץ 2)

101 פאַרשפּאַרט די טירן צו דער גאַס 3).
ווייל דאָס געמעל איז געפאַלן 4)
(און יעדער פּיפּץ פון א פויגל וועקט.—אויסג.) 5)
די זינגערלעך אַראָפּגעלאָזט 6).

102 און עס שרעקט אויב וואָס העכער 7)
און דער וועג איז פול מיט לעכער.

103 וואַריאַנט אויף פּ. 7. (אין הויפּט־וואַריאַנט פעלט).
ס'גייט דער שטויב צוריק צו דער ערד,
וואו ר'איז געווען
און דער גייסט צוריקגעקערט
צו גאָט.

---

1) און די וואָס קוקן דורך די שפּאַלטן.—אויסג.
2) פאַרפינצטערט די זעער.—אויסג.
(2) און עס שליסט זיך די טיר אַרוים.
3) (1) פאַרשפּאַרט די טירן (אין גאַס אַריין.—אויסג.)
4) (און—אויסג.) דאָס געמעל (ווערט קוים געהערט.—אויסג)
5) (1) צום פויגל פּיפּץ זיך אויפגעשטרעקט.—אויסג.
(2) צום פויגל־פּיפּץ זיך (אויפגעשטעלט—אויסג.)
6) (1) די זינגערלעך (ערגע(ץ) טיף פאַרשטעקט—אויסג.)
7) און די קלענסטע הויך דערשרעקט.

צוגאָב־וואַריאַנטן

צום הויפּט־וואַריאַנט

קאַפּ. א.

פּסוק 16.

איך האָב אין הארצן ביי מיר געטראַכט:
איך האָב עס ווייטער געבראַכט,
איך ווייס מער און קען מער,
אַלס די אַלע, וואָס זיינען ביז אהער,
אין ירושלים דאָ געווען.

קאַפּ. ב.

פּסוק 4, שורה 2,

און זיך מיט זיי אַרומגעשאַנצט.

פּסוק 5.

גערטנער און סעדער... אויסגעזוכט,
און ביימער געפּלאַנצט פאַר יעדער פּרוכט.

פּסוק 7.

און איינגעקויפט זיך מעגד און קנעכט
פון ביידערליי געשלעכט,
און געמערט דאָס הויז־געזינד
און הערטן — שאָף און רינד —

און פיל, פיל מער,
אלס אלע, וואס זיינען ביז אהער
אין ירושלים געוועזן פאר מיר.

פסוק 8, שורה 2.

און וואס נאר קאסטבארקייט און ציר.

דערזעלבער פסוק, שורה 4.

און אלץ, וואס מענטשן האבן האלט.

פסוק 9 און 10.

אלע, וואס זיינען געוועזן פאר מיר,
איבערגעשטיגן.
און נישט פארוויינערט ווערט,
וואס דאס אויג באגערט.
און יעדעס פארגעניגן,
וואס דאס הארץ פארלאנגט.
דאס איינציגע, וואס כ'האב דערלאנגט
מיט אלע מיינע ווערק.

פסוק 11.

און קוק זיך אום.
און נעם מיין גאנצע מי און באטראכט —
געוועזן בלינד!
אלץ, וואס איך האב געמאכט,
איז דום,
אייטל יאגעניש נאך ווינט!
אונטער דער זון האט גארנישט קיין ווערט...

אסתר

אין ריימען פאראידישט

אין די טעג פון אחשורוש,
אחשורוש, וואָס געקיניגט
האָט פון הודו ביז צו כוש —
הונדערט זיבענע צוואַנציג לענדער!

אין יענע צייטן, ווען געזעסן
ס'איז דער קעניג אחשורוש
אויף זיין טראָן אין שושן־בורג, —
צום דריטן יאָר פון זיין רעגירן
האָט א טרינקמאָל ער געגעבן
פאַר די פערשטן און די דינער
און סאָלדאַטן, אויסגעווײלטע —
פערסיאַנער, מעדיאַנער
און רעגענטן פון פראָווינצן,
וואָס פאַר זיין געזיכט געשטאַנען!

און ער באַוויזט דערביי דאָס רייכקייט
פון זיין קעניגלעכער הערשאַפט,
אויפגענומענע זעלטנהייטן
פון זיין גרויסקייט, און עס דויערט
גאַנצע הונדערט אכציג טעג!

ערשט דערנאָכטן מאַכט דער קעניג
פאַר די שושן־בורג באַוואוינער
פון גרויס ביז קליין אַ טרינק־געלעגער
אויפ׳ן פאָרהויף פונ׳ם קעניג׳ס
גאָרטן־ווילע — זיבן טעג!

אויסגעהאָנגען שטאָפן ווייסע,
פאָרהענג גרינע, הימל־בלויע,
און די שנירן — ביסוס, פורפור,
זילבער־שטאַנגען, מאַרמאָר־זיילן!

די דיוואַנען — גאָלד און זילבער,
אַלאַבאַסטער אויסגעפלאַסטערט,
מאַרמאָר, גלאַנצשטיין און פאָרפירן!

און די בעכער זיינען גאָלדן,
פאַרשיידנאַרטיגע געפעסן, —
מאַסן קעניגלעכע ווײַנען,
ווי עס איז אימשטאַנד אַ קעניג!

און דאָס טרינקען, לויט דער פאָרשריפט,
נישט צו נייטן! דען באַפוילן
די הויז־באַדינ(ער) האָט דער קעניג
צו טאָן יעדעם מאַן זיין ווילן!

און אין קעניגלעכן פּאַלאַץ
וואָס צום קעניג אחשורוש

ושתי מאכט — די קעניגינע —
אזא טרינקמאָל פאַר די פרויען!

און צום לעצטן זיבטן טאָג,
וואויל געמיט פון וויין דער קעניג,
שיקט ער זיינע זיבן דינער,
וואָס פאַר זיין געזיכט געשטאַנען:
מהומן, בזתא און חרבונא,
בגתא, אבגתא און דעם זתר
און דעם כרכס און באַפעלט זיי,
צו דער קעניגינע ושתי,
דאָס זי זאָל פאַר אים דערשיינען
אין דער קעניגלעכער קרוין,
דען איר שיינקייט וויל ער ווייזן
פאַר די פעלקער און די הערן, —
ז׳איז אַ שיינע פון געשטאַלט!

אַקדמות

(פריי פאַראידיש)

א.

איידער כ׳טו די לעפצן אויף,
בעפאָר דאָס וואָרט איך שפּרייט,
בעט איך די דערלויבעניש
פון אייער ליבלעכקייט...

זינגען וויל איך פון באשעפער
און זיין הערלעכקייט!
דאָך אומענדלעך איז זיין מאכט,
ווער שעפּט זי אויס מיט רייד?

און ווען הימלען — לויטער פּאַרמעט, —
ווייט אַרום און ברייט.
אַלע וועלדער לויטער פּענעס,
שרייבער — קינד און קייט!

נאָך קיין טראָפּן נישט פון ים —
פון זיין אַלמעכטיגקייט;
נאָך קיין אָפּגלאַנץ פון אַ שטראַל
אין זיין הערלעכקייט!

ווי די פּאַרהענג האָט ער הימלען
אויס־ און אויסגעשפּרייט!
און די ערד האָט ער געזעצט
אויף נישט אין פעסטיגקייט!

אין טעג אין זעקס דאָס אַלץ באַשאַפן,
קיין מי, קיין מידינקייט!
איינציג מיט'ן וואָרט גערופן —
אַלעס שטעלט זיך צו דער צייט!

און איז זיך אויף זיין טראָן געשטיגן,
לויטער ליכט — זיין קלייד!
און זעקס־פליגלדיגע שרפים,
כרובים זיין באַגלייט!

שווימען שאַר און שאַר פאָרביי,
פאַרצוקט אין לויטערקייט,
אין פאַרביג־רעגנבויגנדיגער
שטילער הערלעכקייט!

קוקן אויס זיין וואונק און וואַרטן,
צום דערפילן גרייט,
מיט דער שטרענגסטער דונער־קראַפט,
בליצן־שנעלינקייט!

שווימען מיט געזאַנג פאָרביי
יעדע האָט איר צייט!
רוישן כרובים און גלגלים
אין באַשטענדיגן פאַרבייט!

און אַלץ נייע, נייע שאַרן, —
כאָרן און באַגלייט!

שווימט פאַרביי, דער קאָפּ געבוקט,
פליגל — אויסגעשפּרייט!

און אויף יעדער צונג די לויב:
„אויף אייביג־אייבינקייט
„זאָל געלויבט זיין נאָמען זיין
„און זיין מאַכט — געשפּרייט!

„און געהייכט, און געקריינט
„איבער אָרט און צייט,
„אייביג — פון אומענדלעכקייט
„ביז אומענדלעכקייט!"

ב.

ווער אָפּגעלויבט און שווימט פאַרביי,
קומט נישט צוריק זיין צייט!
און אויפ'ן פאָלק ישראל ווערט
אַראָפּגעקוקט מיט נייד!

ווייל עס ווערט זיין לויבגעזאַנג
טאָג אויף טאָג באַנייט!
און ער איז פון האר אַליין
געוויילט צו דעם באַשייד!

און אויף אַלע וועלטן מעג
זיין זיין לויב צעשפּרייט,

און אויף אַלע שבעה ימים —
זיין געזאַנג צעזייט.

איז אַ מלאך אויפצוזוכן,
זיי צו זאַמלען גרייט,
און ער זוכט און זאַמלט זיי
מיט ליב און צערטלעכקייט!

און פון יעדן לויב־געזאַנג,
פאַרצוקט אין שטילער פרייד,
פלעכט ער קרוינען צום באַשעפער׳ס
קאָפּ אין הערלעכקייט!

און אויסגעקריצט אויף יעדער קרוין
איז דער באַשייד:
וואויל דער אומה, גליק און הייל,
וואָס דינט דער איינציגקייט!

ג.

וואָס איז „וואויל", „גליק" און „הייל",
פון דעם יעצונד באַשייד!
די קעניגן — זיי שטייען אויף,
פערשטן, גרויסע לייט

אינ'ם פאַלש־פאַרבלענדטן שטאָלץ
אויסצושפּעטן גרייט,
רוישן ווי די וואַסער־אינדן,
פרעגן אונז פאַרשייט:

„ווער איז דיין געליבטער, זאָג,
„דיין הארציג פּיין און לייד? !
„ווער איז דער געטרוימטער דיין,
„קינדיג, שפּרעדע מייד" ! 1)

„פאַרברענגסט אומזיסט אין בענקעניש
„דיין גאַנצע לעבנס־צייט".
און ראָטן: קום צו אונז און טייל
אונזער לוסט און פרייד!

הער, דו קעניג, פערשט און פאָלק,
מיין קורץ און שאַרף באַשייד.
אייער לוסט איז אַש און שטויב,
לויטער נישטיגקייט!

אייער פרייד — פאַרבלענדעניש!
אייער דרייסטיגקייט
און אייער רום, און אייער שטאָלץ —
איטל־איטלקייט!

---

1) איינגעשפּאַרטע יונגפרוי.

עס קומט דער טאָג פון אונזער טרייסט,
פון לוין און זעליגקייט,
ווען ער באַווייזט זיין פּראַכט און מאַכט,
אין זיין גערעכטיגקייט!

וואָס געדריקט, דאָס ווערט באַפרייט, —
געזאַמלט, וואָס צעשפּרייט,
היילינג־ציון — אויפגעבויט,
זיין קעניגרייך באַנייט!

עס איז דער טאָג פון גליק און הייל,
דער טאָג פון לוין און פרייד!
אויבן נעפּלען, ווי קרישטאָלן,
ווי די חופּות אויסגעשפּרייט,

אונטן שפּרייטן באַלזאַם־טייכן
זייער ליבלעך דופטיגקייט
און אין קרוינען, און אויף טראָנען
זיצן גוטע, פרומע לייט.

און זיי לייכטן, ווי די שטערן,
עטעמען מיט געטלעכקייט,
אָ, דאָס איז נישט צום באַשרייבן,
נישט צו מאָלן מיט קיין רייד!

דאָס האָט נאָך קיין אויג געזעען,
קיין פּראָפעט נאָך פּראָפעצייט!

די לבנה — זיבנפארביג,
און די זון — ארוים פון שייד!

אלע זיבן הימלען — אפן,
און דער מערמל־שטיין — געשפרייט!
ער אנטפלעקט זיך און באוויזט זיך
אין זיין הערלעך הייליגקייט!

א, דאס איז ער, מיין געליבטער!
און אין גרוים לייטזעליגקייט 1)
וועט ער נעמען מיך און פירן
אויפ'ן שטעג פון אייביגקייט!

און עס ווערט אין אלע הימלען
דער פריידן־שאל געשפרייט:
מיט זיין פאלק ישראל האט
ער זיין בונד באנייט!

ד.

און עס הויבט א קאמף זיך אן
גרימיג און פארשייט
מיט'ן ווילדן שור־הבר
דער לויתן־שטרייט!

---

1) און אין (זיין—אויסג.) גרויס לייטזעליגקייט.

דער האַט אײַזערנע פּלאַטן,
און ער עפנט ווײַט און ברייט
קעגן שור־הבר די שלונד
און אַ שפּרונג, צו שלינגען גרייט!

יענער שטעלט די הערנער אויס
שטאָלן, שפּיציק און געדרייט,
קעמפן ביידע אומגעהויער
און אויף טויט און לעבן גרייט!

גייט דער גוג־ומגוג־שפּיל,
געוווּרן ווערט דער שטרייט — —
ניין, דער שעפער צוקט די ברעם
און די שווערד אַרויס פון שייד.

ביידע, ווי פון בליץ געטראָפן,
לעבלאָז, אויסגעשפּרייט!
צו דער סעודה פאַר צדיקים
ווערט שוין, אײַלנדיק, געגרייט

אויף די טישן פון גאָרפונקל,
יאַספּיס אויסגעשפּרייט!
און עס פּערלט זיך אין בעכער
אין זײַן קלאָרינקייט

דער ווייַן און דער טרויב געהיטן
פון דער אָנהויב צייט!
אַלץ איז אָפן, אַלץ אַנטפּלעקט,
אוים פאַרבאָרגנקייט!

ה.

און האָב איך צינדערט מיט פאַרלויב
געענדיגט מיינע רייד,
בלייבט מיר נאָך צו ווינטשן אייך,
גוטע, פרומע לייט!
דערמאָנען זאָל ער זיך אָן אייך,
ווען עס קומט די צייט!

איר זאָלט פון אַלעם דעם געניסן
אין דער ערשטער ריי, נישט ווייט,
פון זיין גלאַנץ און פּראַכט, און לויטער
הייליג, הייליג הערלעכקייט!

אָ, דאָס ווינטש איך אייך פון הארצן,
און זאָל הערן מיינע רייד
ער, געלויבט זאָל זיין זיין נאָמען
פון אייביגקייט ביז אייביגקייט!

ערשטער וואַריאַנט

.1

* איידער כ׳טו די לעפצן אויף,
* בעפאָר דאָס וואָרט איך שפּרייט,
* בעט איך די דערלויבעניש
* פון אייער ליבלעכקייט!

פון באַשעפער וויל איך זינגען
* אין זיין הערלעכקייט!
* דאָך אומענדלעך איז זיין מאַכט,
* ווער שעפּט זי אויס מיט רייד?

און ווען די הימלען — לויטער פּאַרמעט, —
* ווייט אַרום און ברייט.
* אַלע וועלדער — לויטער פּענעס,
* שרייבער — קינד און קייט!

ווען (וועט?—רעד.) קיין טראָפּן נאָך נישט זיין
אין ים פון אייבינקייט
און קיין איינציג־שטראַל פון גלאַנץ
פון זיין הערלעכקייט!

אַלץ וואָס לעבט האָט ער באַשאַפן: *)
הימלען — אויסגעשפּ(ר)ייט!
און אויף גאָר נישט די ערד געזעצט
אין פעסטיגקייט! **)

*) (די גאַנצע וועלט—אויסג.) האָט ער באַשאַפן.
**) און (די ערד
געזעצט.—אויסג) אין פעסטיגקייט.

און די גאַנצע וועלט באַשאַפֿן
קיין מי און מידינקייט!
* איינציג מיט'ן וואָרט גערופֿן,
נעקומען צו דער צייט!

אויף זיין טראָן איז ער געשטיגן,
לויטער ליכט — זיין קלייד! *)
* און זעקס־פליגלדיגע שרפים,
* כרובים — זיין באַגלייט!

שווימען שאַרן און שאַרן פאַרביי,
* פאַרצוקט אין לויטערקייט.
* אין פאַרביג־רעגנבויגנדיגער
שטילער זעליגקייט.

און זיי קוקן אויס, זיין וואונקען
* צום דערפילן גרייט!
* מיט דער שטרענגסטער דונער־קראַפט,
* בליצן־שנעליגקייט!

שווימען אין געזאַנג פאַרביי,
יעדער האָט זיין צייט!
* רוישן כרובים און גלגלים,
* אין באַשטענדיגן פאַרבייט.

---

*) (און ער האָט זיך איינגעהילט
אינעם ליכט—זיין קלייד—אויסג.)

אליך־אין־איינעם שארן נייע,
* כאָרן אין באגלייט!
פליט פאָרביי, דער קאָפּ געבוקט,
די פליגל אויסגעשפרייט.

* און אויף יעדער צונג די לויב:
* אויף אייביג אייבינקייט,
זיי, דו האר דער וועלט, געקרוינט,
און דיין מאכט צעשפרייט!

און געלויבט זאָל זיין דיין נאָמען
אויף יעדע אָרט און צייט
פון אומענדלעכקייט
* ביז אומענדלעכקייט!

.2

ווער אָפּגעלויבט, שווימט פארביי,
צוריק קומט נישט זיין צייט!
* און אויפ'ן פאָלק ישראל ווערט
* אראָפּגעקוקט מיט נייד!

* ווייל עם ווערט זיין לויב־געזאנג
* טאָג אויף טאָג באנייט!
און איז פון האר אליין געוויילט
צו דעם באשייד!

* און אויף אלע וועלטן מעג
* זיין זיין לויב צעשפּרייט,
און אויף שבעה־ימים זיין
לויב־געזאַנג צעזייט.

אויפצוזוכן, זיי צו זאַמלען
איז אַ מלאך גרייט,
* און ער זוכט און זאַמלט זיי
מיט ליב׳ און צערטלעכקייט!

און פון לויב און לויב־געזאַנגען,
פאַרצוקט אין גרויסער פרייד,
קרוינען פלעכט ער צום באַשעפער׳ס
* קאָפּ אין הערלעכקייט!

* און אויסגעקריצט אויף יעדער קרוין
* איז דער באַשייד:
* וואויל דער אומה, גליק און הייל,
* וואָס דינט דער איינציגקייט!

וואָס איז „וואויל" און „גליק און הייל"?
פון דעם אַצינד באַשייד!
ווייל מלכים שטייען אויף,
פירשטן, גרויסע לייט.

און די הערשער און באַצווינגער,
* אויסצושפּעטן גרייט,

* רוישן *) ווי די וואסער־אינדן,
שפעטיש און פארשייט:

* „ווער איז דיין געליבטער, זאָג,
* „דיין הארציג פיין און לייד?
* „ווער איז דער געטרייער־דיין,
„קינדיג, שטאָלצע מייד!

„וואָס פארברענגט אין בענקעניש
„די גאנצע לעבנס־צייט!
„פארגעס און קום צו אונז און טייל
* „אונזער לוסט און פרייד״?

קעניגע, פירשט און פאָלק!
הערט מיין קורץ באשייד!
אייער לוסט — אש און שטויב!
דאָס ליכט איז פינצטערקייט!

פון פינצטערניש פארבלענדעניש
שטאמט די דרייסטיגקייט,
אייער הייך און אייער שטאָלץ—
* אייטל־אייטלקייט!

און עס קומט פאר אונז דער טאָג
* פון לוין און זעליגקייט,
פון טרייסט און לוין! דער גרויסער טאָג
פון זיין גערעכטיגקייט!

---

*) ברומען—אויסג.

וואס גענידערט ווערט געהייכט!
* געזאמלט, וואס צעשפּרייט!
* הייליג־ציון — אויפגעבויט,
* זיין קעניגרייך באַנייט!

* אויבן נעפּלען, ווי קריסטאַלן,
* ווי די חופות אויסגעשפּרייט!
און עס פליסן באַלזאַם־טייכן
און צעשפּרייטן דופטיגקייט!

און געקרוינט, אויף טראָנען גאָלד'נע
* זיצן גוטע, פרומע לייט!
און זיי שטראַלן, ווי די שטערן,
און עטעמען מיט געטלעכקייט!

* אָ, דאָס איז נישט צום באַשרייבן,
נישט צו מאָלן אוים מיט רייד!
* דאָס האָט נאָך קיין אויג געזעען,
און קיין נביא פּראָפעצייט!

זיבנפאַרביג — די לבנה
* און די זון — ארוים פון שייד!
און ער אַנטפּלעקט זיך און באַווייזט
אין זיין הייליג הערלעכקייט!

אָ, דאָס (איז?—רעד.) ער, מיין געליבטער,
אין געוועקטער הארציגקייט!
און ער נעמט מיך, און ער פירט מיך
אינ'ם שטעג פון אייביגקייט!

און אין אַלע הימלען ווערט
אָט דער שאַל צעשפּרייט:
* מיט זיין פאָלק ישראל האָט
גאָט זיין בונד באַנייט!

ג *).

* און עס הויבט א קאמף זיך אָן,
* גרימיג און פארשייט,
* מיט'ן ווילדן שור־הבר
* דער לויתן־שטרייט!

אַ פיש מיט אייזערנע פלאָסן
און אַ שלונד ווייט און ברייט,
ווי אַ פינצטער אָפּגרונט אָפן
דעם שור־הבר צו שלינגען גרייט!

יענער — מיט די הערנער — שטאָל!
שפּיזן — שפּיציג און געדרייט!
* קעמפן ביידע אומגעהויער
* און אויף טויט און לעבן גרייט!

---

*) פון דאַנען אָן גייט די באַצייכענונג פון די קאַפּיטלען מיט אידישע אותיות. אָבער אָנשטאָט קאַפּ. ג' האָט דאָ, לויט דעם ענדגילטיגן טעקסט, געדאַרפט קומען ד', און די באַצייכענונג פון קאַפּ. ג', וואָס האָט געדאַרפט קומען פאַר'ן פערז: „וואָס איז „וואויל" און „גליק און הייל"? ז. 18—פעלט אינגאַנצן.—רעד.

עס איז דער גוג־ומגוג־שפּיל,
געוואָרן וועט דער שטרייט?
נײַן, דער שעפּער ציט זײַן ברעם,
צוקט די שווערד פון שייד!

* בײַדע, ווי פון בליץ געטראָפן,
טויטע אויסגעשפּרייט!
געדעקט דער טיש און די סעודה
פאַר צדיקים גרייט!

אויף די טישן פון גאַרפונקל
און יאַספּיס געשפּרייט!
* און עס פּערלט זיך אין בעכער
אין זײַן קלאָרינקייט

דער ווײַן, וואָס איז אין טרויב געהיט
* פון דער אָנהויב צייט!
* אַלץ איז אָפן, אַלץ אַנטפּלעקט,
* אויס פאַרבאָרגנקייט!

ה.

צינדערט האָב איך, מיט פאַרלויב,
ג'ענדיגט מײַנע רייד!
* בלײַבט מיר נאָך צו ווינטשן אײַך,
* גוטע, פרומע לײַט!

אַז דערמאַנען זאָל ער אייך,
* ווען עס קומט די צייט.
און איר זאָלט געניסן דאָך
פון זיין הערלעכקייט!

און איר זאָלט אַ פּלאַץ באַקומען,
פון דער הערלעכקייט נישט ווייט?
אָ, דאָס ווינטשן (ווינטש איך?—רעד.) אייך פון האַרצן
און זאָל הערן מיינע רייד

* ער! געלויבט זאָל זיין זיין נאָמען!
און זיין גלאַנץ צעשפּרייט
איבער אַלע, אַלע וועלטן,
אין דער אייבּיגקייט.

צווייטער וואַריאַנט

איך טו די לעפּצן אויף!
* בעפאָר דאָס וואָרט איך שפּרייט,
בעט איך ד'ערלויבעניש
* פון אייער ליבלעכקייט.

פון באַשעפער זינג איך
און זיין אַלמעכטיגקייט!
אומענדלעך איז זיין מאַכט,
* ווער שעפּט זי אויס מיט רייד?

ווען אַלע הימלען — פּאַרמעט!
און ווייט אַרום און ברייט —
* אַלע וועלדער — פּענעס,
* שרייבער — קינד און קייט, —

נאָך קיין גאַנצער שטראַל
פון גלאַנץ און אייביגקייט!
ער האָט די וועלט באַשאַפן
אָן מי און מידיגקייט,

נאָר איינציג מיט זיין וואָרט
די הימלען אויסגעשפּרייט,

און די ערד באַפּעסט, —
אין טעג אין זעקס — די צייט!

און האָט זיך איינגעהילט
אין זיין הערלעכקייט,
געזעצט זיך אויף זיין טראָן.
און דאָס ליכט — זיין קלייד.

און טויזנטער, טויזנטער שאַרן
* פאַרצוקט אין לויטערקייט,
אין רעגנבויגן־פאַרביק־
* שטילער זעליגקייט,

קוקן אויס זיין וואונק
צום דערפילן גרייט,
מיט דער דונער־מאַכט,
בליצן־שנעליגקייט!

און אַלע זינגען שירה,
יעדער אין זיין צייט!
כרובים און גלגלים
רוישן אין פאַרבייט!

און אַלץ נאָך נייע שאַרן
כאָרן און באַגלייט.
ווער עס קומט — געבוקט!

* די פליגל אויסגעשפּרייט!
אויף יעדער צונג די לויב:
* „אויף אייביג־אייבינקייט!

„זיי, דו האר, געלויבט!
„און דיין (מאכט?—רעד.) צעשפּרייט
„פון אומענדלעכקייט
„ביז אומענדלעכקייט!"

און אָפּגעלויבט — פאַרביי!
ס'קומט ניט צוריק די צייט!
יעדן מאָרגן־פרי —
שאַר און כאָר באַנייט;

אומענדלעך איז די צאָל
פון כאָרן און באַגלייט!
און אויפ'ן פאָלק ישראל
ווערט געקוקט מיט נייד!

עס איז פון האר אליין
געוויילט צו דעם באַשייד!
זינגט עס פרי און שפּעט,
לויבט צו יעדער צייט!

מעג אויף אלע וועלטן
* זיין זיין לויב צעשפּרייט,

און איבער אַלע ימים
זיין געזאַנג צעזייט ! *

זיי זוכן, זיי צו זאַמלען
ווי (איז ?—רעד.) א מלאך גרייט !
זאַמלט ער די תפילות
מיט גרויסער צערטלעכקייט, —

פלעכט ער פון זיי קרוינען...
אויף יעדער קרוין באַשייד :
„גליק און הייל דער אומה,
וואָס דינט דער איינציגקייט !"

דעם באַשעפער'ס קאָפ
אין לויטער הערלעכקייט,
מיט די קרוינען קרוינט ער,
פאַרצוקט אין ליכטיגקייט !

וואָס איז „וואויל" און „הייל" ?
פון לוין אצינד באַשייד !
פערשטן שטייען אויף,
שפּעטן יעדער צייט !

מלכים שטייען אויף,
אויסצושפּעטן גרייט ! *
ווי די וואַסער־אינדן,
ברומען זיי, פאַרשייט :

„ווער איז דיין געליבטער,
* „דיין הארציג פיין און לייד?
„ווער איז דיין געטרויטער,
* „קינדיג, שטאָלצע מייד!

„צו וואָס אזוי פארטרויערט
* „דיין גאנצע לעבנס־צייט?
„קום צו אונז און טייל
„גלאַנץ און לוסטיגקייט!"

קעניגן און פערשטן,
* הערט מיין קורץ באשייד!
אייער שטאָלץ און גלאַנץ —
* לויטער נישטיגקייט!

אייער זים'ם איז ביטער!
ליכט — נאָר פינצטערקייט!
קעגן דעם גרינגסטן שטראָל,
וואָס קומט פון אייביגקייט!

אייער הויך איז שפּל!
אייטל־אייטלקייט!
און עס קומט דער טאָג
פון זיין גערעכטיגקייט!

דער טאָג פון הויכן לוין—
* געזאמלט, וואָס צעשפּרייט!

דער טאָג פון הויכן לוין —
און עס קומט דער טאָג
פון לויטער זעליגקייט!

ציון אויפגעבויט,
* זיין קעניגרייך — באַנייט!
אין דעם הימל'ס פראַכט,
געטלעך לויטערקייט!

נעפלען—ריין קריסטאַל,
ווי חופות אויסגעשפרייט!
און פון באַלזאַם־טייכן
ווערט דער דופט צעשפרייט!

און גינגאָלדענע קרוינען,
און טראָגען זיינען גרייט
פאַר צדיקים'ס קעפּ!
לוין — פאַר ערלעכקייט!

שטראַלן זייערע פּנים'ער —
שטערן אין הימל צעשפּרייט;
באַווייזט זיך כביכול
אין הערלעך־הערלעכקייט!

— „דאָס איז ער, דער געליבטער,
„געקומען איז די צייט:

„און ער וועט מיך פירן
„אין גלאַנץ פון אייביגקייט!"

צינדערט הויבט זיך אָן,
צאָרניג און פאַרשייט,
מיט דעם שור־הבר
דער לויתן־שטרייט! *

אייזערנע פלאָסן,
שלונד — ווייט און ברייט!
ווי אין אָפּגרונט אָפן,
א וועלט צו שלינגען גרייט!

און יענער — הערנער — שטאָל.
שפּיציג און געדרייט!
אומגעהויער צוויי,
אויף טויט און לעבן גרייט!

דער גוג־ומגוג שפּיל...
ווי ענדיגט זיך דער שטרייט?
דער שעפער ציט זיין ברעם,
צוקט די שווערד פון שייד! *

ווי פון בליץ געטראָפן,
ביידע אויסגעשפּרייט!

און — מעדני מלך
* פאר צדיקים גרייט!

אויף טישן פון גארפונקל
* און יאספים געשפרייט!
עס פערלט זיך אין בעכער,
* אין זיין קלארינקייט

דער וויין אין טרויב געהיט
* פון דער אנהויב צייט!
אלעס ווערט אנטפלעקט,
* אויס פארבארגנקייט!

בלייבט מיר נאר צו ווינטשן,
א, גוטע פרומע לייט,
באקומט אייער פלאץ
* ווען עס קומט די צייט,

אין דער ערשטער רייע
פון לויטער זעליגקייט,
ביי דעם טיש, געדענקט (גערעקטן?—רעד.)
פון זיין גערעכטיגקייט!

און זעט דאָס ליכט, דאָס ריינע,
די זון — אַרויס פון שייד!
דאָס ווינטש איך אייך פון האַרצן,
דער האַר הערט (מיינע?—רעד.) רייד!

געלויבט זאָל זיין זיין נאָמען
* און זיין גלאַנץ צעשפּרייט
* איבער אַלע וועלטן
* אין דער אייביגקייט!

חד גדיא

פֿאַראידישט פֿון י. ל. פּרץ

דער טאטע האָט אַ ציגעלע
פון ערגעץ־וואו געבּרענגט, —
פאַר צוויי גילדוין אַ ציגעלע
די קינדערלעך געשענקט.
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

טאַנצט אַרום דאָס ציגעלע
דאָס ווייסינקע אין הויף.
איז אַ שוואַרצע קאַץ פאַראַן,
כאַפּט זי, פרעסט עס אויף *).
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

היט זיך, היט זיך, קעצעלע,
דער הונט איז אויפ'ן פּלאַץ!
ער גיט אַ בּיל, ער גיט אַ שפּרונג, —
אַן עק שוין פון דער קאַץ!

אויסגעצויגן ליגט זי שוין
צעבּיסן און דערשטיקט,

*) כאַפּט זי און פרעסט עס אויף—אין פינסקי'ס אויסגאַבּע.

די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרציקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

קומט אַרויס דאָס שטעקעלע,
אַ שטעקעלע פון וואַלד,
וואַרפט זיך אויפ׳ן הונט אַרויף,
וואַרפט זיך און צעשפּאַלט

דעם הונט, דעם הונט, דאָס קעפּעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט,
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרציקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

פליט אַרויס פון ערגעץ־וואו
און באַפאַלט דעם שטאָק
אַ פייערל מיט רויטינקע
צינגעלעך אַ שאָק!

מיט צינגעלעך, ווי שלענגעלעך,
צישט עס און פאַרברענט —

דאָס שטעקעלע, וואָס האָט דאָ ערשט
געבראָכן ריק און לענד

און קאָפּ דעם הינטעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט ;
די קאַץ, די קאַץ, די שווארצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פארציקט !
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

פליסט זיך אָן א וואסערל,
דעם וואסערל פארדריסט :
„וואָס ברענט אזוי דאָס פייערל ?"
נעמט עס שנעל, פארגיסט !

פארטיליגט שוין דאָס פייערל,
וואָס האָט דעם שטאָק פארלענדט,
וויל ער האָט דעם הינטעלע
געבראָכן ריק און לענד

און קאָפּ *) דעם הינטעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט, —

*) און דעם קאָפּ—אין פינסקי'ס אויסגאַבע.

די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרציקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

דאָס דערזעט אַן עקסעלע,
צום וואַסערל אַ שפּרונג!
ווייל דער אָקס זיך נוקם זיין,
צי גלאַט, ער וויל אַ טרונק!

ווער פאַרשטייט, וואָס וואַלגערט זיך
אין מוח׳ל ביי אַ רינד?!
אַ שפּרונג, אַ זופּ און אַ לעק,
און דאָס וואַסערל פאַרשווינדט!

אויס דאָס וואַסערל, וואָס האָט
דאָס פייערל פאַרלענדט —
דאָס פייערל, וואָס צאָרניג האָט
דאָס שטעקעלע פאַרברענט.

ווייל ער האָט דעם קאָפּ געפּלעט
דעם הונט, וואָס האָט דערשטיקט

די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרציקט!

פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

באַווייזט זיך באַלד א שוחט'ל,
געדעכט צי נישט גערעכט,
כאַפּט אַרויס דאָס חלפ'ל,
כאַפּט דעם אָקס און שעכט!

דעם אָקס, דעם אָקס, דעם גרויסן אָקס,
וואָס האָט דאָס וואַסערל פאַרלענדט,
ווייל פאַרנישט *) דאָס פייערל,
וואָס האָט דאָס שטעקעלע פאַרברענט!

ווייל ער האָט דעם קאָפּ געפּלעט
דעם הונט, וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט,
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרציקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

---

*) פאַרלעשט—אין פינסקי'ס אויסגאַבע.

האָט עס דער מלאך פון טויט דערזען,
מיט די טויזנט אויגן!
צעשפּרייט ער באַלד די פליגל שוואַרץ,
קומט ער אָנגעפלויגן.

„אוי, וואָס האָסטו, מענטש, געטאָן?"
געווערט עס קוים אַן אויגנבליק,
כאַפּט דעם שוחט ביים גרגרת,
כאַפּט דאָס מעסערל און — כיק!

ווייל ער האָט דעם אָקס געקוילעט,
וואָס האָט אַ וואַסערל פאַרלענדט,
ווייל עס האָט אַ פלאַם פאַרגאָסן,
וואָס האָט דאָס שטעקעלע פאַרברענט,

ווייל עס האָט דעם קאָפּ געשפּאַלטן
דעם הונט, וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט.
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרציקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

ווערט דער כביכול צאָרניג:
„נאָר געראַנגלט און געפאָכטן!"

און האָט, אין זיין גערעכטיגקייט,
דעם טויט אליין אויף טויט געשאָכטן!

און, ווי אַלע טויטע טויט,
ליגט דער מלאך אויסגעשפּרייט,
וואָס האָט דאָס שוחט'ל געקוילעט,
ווייל ער האָט דעם אָקס געטויט!

וואָס האָט דאָס וואסער אויסגעטרונקען,
וואָס האָט דאָס פייערל פארלענדט,
ווייל ער האָט מיט רויטע צינגלעך
דעם האָלצערנעם שטאָק פארברענט,

ווייל ער האָט דעם קאָפּ געפּלעט
דעם הונט, וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט,
די קאַץ, די קאַץ, די שווארצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פארציקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

[illegible]

פרצס אױטאָגראַף פון קהלת

[illegible] [illegible] אונטער דער זון געשעהן:

[illegible] דער [illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

און [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ווי די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
ווי די [illegible] און די [illegible] —
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]!

[illegible] אונטער דער זון [illegible]
[illegible] (!)
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] —
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

פרצס אויטאגראף פון קהלת

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

פרצס אוטאגראף פון קהלת